

Cărbunii Eulaliei,

*o meditație-manifest asupra **relevanței** prin prisma
textului din Matei 5:13-16,
în contextul tendințelor și tentațiilor bisericilor evanghelice
din România începutului de secol XXI*

Conf. univ. dr. Marius David Cruceru
Universitatea Emanuel din Oradea

Căutînd relevanța între Whisky-ul lui Churchill și Vinul lui Cristos.....	3
1. Criza de identitate din lumea evanghelică și sensurile „relevanței”	5
2. Relevanța între <i>secularizare</i> și <i>ghettoizare</i>	9
3. Trei metafore biblice prin care putem înțelege „relevanța”	13
3.1. Interpretări patristice și contemporane	14
3.2. Sarea Pămîntului, Lumina Lumii, Cetatea (Oamenilor)	17
4. Relevanța ca „distinctivitate”	20
5. Un Dumnezeu separat, <i>elevat</i> și <i>relevant</i>	30
6. Regăsind relevanța între Ghetto-ul izolării și Veneția măștilor	33
Concluzii și sugestii	37
Bibliografie.....	41

Căutînd relevanța între whisky-ul lui Churchill și Vinul lui Cristos...

Este cunoscută povestea Eulaliei, fiica înțeleptului Sofronius, care dorea foarte mult să se ducă la prietena ei Lucinda, o lesbiană destrăbălată. Ca să o convingă că simpla prezență a Lucindei o va contamina, Sofronius, tatăl Eulaliei, a luat un cărbune din jarul răcit și s-a îndreptat spre fiica sa.

„ - Ia-l în mîină, draga mea...

- Dar, tată, niciodată nu poți fi destul de atent ca să nu te murdărești cu un cărbune.

- Da, tocmai asta este, draga tatii... Nu te arde, dar te va murdări. Tot așa este prietenia celor atinși de dezmăț.”

Winston Churchill a fost invitat la o universitate din Canada pentru a susține o conferință. Pentru că se știa că îi place să bea whisky, i s-a oferit un pahar. Ca să nu se simtă singur invitatul, deși era înainte de ora prînzului, au fost serviți și ceilalți participanți. Episcopul local, în momentul în care s-a apropiat chelnerul cu paharul, a sărit cît era de înalt și a spus astfel ca să fie auzit: „Mai bine mă apuc de curvit decît să beau whisky.”. În următorul moment, Churchill, cunoscut pentru simțul umorului manifestat atît de spontan, s-a îndreptat spre o tînără din asistență și i-a spus: „Hai cu mine, n-am știut că ni se oferă și această opțiune”. Os Guinness, în cartea sa, *Prophetic Untimeliness*¹, relatează această întâmplare, însoțită de următorul comentariu:

Prea adesea în ultimul timp afirmațiile publice ale liderilor creștini seamănă cu afirmația acestui episcop, sobră și bine intenționată, dar dezastruos de comică, penibilă și fără efect. Scepticii ar putea spune: „Cine vorbește pentru Dumnezeu?”, iar credincioșii s-ar putea întreba, cu același simțămînt: „Cine este purtătorul nostru de cuvînt?”².

Același autor se întreabă: oare cum am ajuns noi, creștinii, atît de irelevanți, cînd încercăm din greu să fim relevanți?³ Os Guinness, în eseul său, prezintă o analiză foarte

¹ Guinness, Os, *Prophetic Untimeliness, A Challenge to the Idol of Relevance*, Baker Books, Grand Rapids, 2003

² op. cit. p. 9

³ idem, p. 11.

pertinentă, demolînd idolul falsei relevanțe. Am dori să abordăm subiectul și dintr-un alt punct de vedere: bănuiala că ne-am așezat prea aproape de cărbuni pentru a ne păstra haina strălucitor-curată, și să punem întrebări legate de identitatea Bisericii și identificarea acelor tendințe și tentații care ar putea sta împotriva împlinirii misiunii noastre.

Care ar fi pentru noi, credincioșii, cărbunii Eulaliei? Care sînt acele idei care ar pune în pericol astăzi puritatea chipului Bisericii, care sînt acele concepte care, prin atingere, îi vor scoate coșuri, îi vor zbîrci obrazul și îi vor păta haina?

Acești cărbuni ai Eulaliei pot fi mai mulți, dar ne vom ocupa doar de doi: *relevanță* (înțeleasă drept *secularizare*) și *ghettoizare*⁴, în contextul unei posibile crize majore de identitate în lumea evanghelică. Există oare o alternativă între aceste două extreme ale pendulului?

Isus spune: „Nici nu pun oamenii vin nou în burdufuri vechi; altfel, burdufurile plesnesc, vinul se varsă și burdufurile se prăpădesc; ci vinul nou îl pun în burdufuri noi și se păstrează amîndouă.”⁵. Evanghelia este vinul cel nou. Care este acel burduf vechi? Formele învechite ale bisericii, tradițiile care trebuie aruncate sau burduful pe care contextul cultural ni-l oferă? Petec nou la haină veche sau petec vechi la haină nouă? Acest răspuns al lui Cristos vine după întrebarea cu ucenicii lui Ioan, sinceri și dornici să Îl slujească mai bine pe Dumnezeu, nu din confruntarea cu fariseii care transformaseră religia într-un instrument de slujire a sinelui. Înainte de asta, Isus spune: am venit să-i vindec nu pe cei sănătoși, ci pe cei bolnavi.

Oare cum vom împăca tentația bisericii de a fugi de lume pentru a nu se murdări cu misiunea bisericii de a oferi lumii un răspuns inteligibil la întrebările fundamentale. Între cărbunii, care reprezintă tentațiile relevanței prost înțelese, și vinul lui Isus, ce vom alege? Vin, dar să nu încurcăm burdufurile! Vinul nou, în burdufuri noi?

Textul lui Luca astfel arată:

Le-a spus și o pildă: „Nimeni nu rupe dintr-o haină nouă un petec, ca să-l pună la o haină veche; altminterlea, rupe și haina cea nouă, și nici petecul luat de la ea nu se potrivește la cea veche. 37 Și nimeni nu pune vin nou în burdufuri vechi; altminterlea, vinul cel nou sparge burdufurile, se varsă și burdufurile se prăpădesc; 38 ci vinul nou

⁴ Termenul vine de la insula Ghetto de lângă Veneția, unde au fost izgoniți evreii în secolul al XVI-lea.

⁵ Matei 9:17

trebuie pus în burdufuri noi și amândouă se păstrează. 39 Și nimeni, după ce a băut vin vechi, nu voiește vin nou, căci zice: „Este mai bun cel vechi”⁶.

Opțiunile lui Isus sînt *ori, ori*. Ori vin nou în burduf nou, ori vin vechi în burduf vechi, dar vinul este mai bun vechi. Probabil că fascinația noutății ar putea fi recuperată de Biserică prin *învechire*, prin redescoperirea a ceea ce va fi fost la început.

1. Criza de identitate din lumea evanghelică și sensurile „relevanței”

Se pare că sînt unele sugestii potrivit cărora ne-am afla într-o criză de identitate ca evanghelici. Argumente se pot găsi foarte multe. Cred însă, că nu am săvîrșit un proces riguros de reflecție asupra acestui subiect, așa cum nu am făcut-o nici în alte domenii sau asupra altor subiecte.

Curios este faptul că, dacă îi întrebăm pe cei care fac parte din biserici exterioare mediului evanghelic, ei știu destul de bine cam cum ar trebui să fim noi și cam ce credem noi. Oare nu, minimalist vorbind, prin asta s-ar defini identitatea unui grup: *ethos* și *structură conceptuală*? Aceștia nu se înșală asupra identității noastre. O persoană cît de cît informată asupra mediului evanghelic ne poate descrie destul de bine. Și-atunci, de unde provine ideea unei crize de identitate?

Două scenarii sînt posibile:

1. Că nu avem o criză reală de identitate, dar aceasta poate fi indusă din interior prin căutarea unor false soluții de raportare la cultura în care își împlinește misiunea biserica.

2. Că trăim, într-adevăr, o criză de identitate reală, generată de încercarea noastră de re-semnificare prin raportarea la categorii străine ontologiei Bisericii, în aceeași căutare de împlinire a misiunii într-un context cultural care suferă schimbări dramatice.

În context spiritual, o posibilă definire a identității noastre s-ar putea parcurge în trei pași: *contemplarea, reflectarea și dialogul*. Toate aceste procese pornesc din dreptul întrebării: Cine sînt eu în raport cu Dumnezeu (*contemplarea*), în raport cu mine însumi

⁶ Luca 5:36

(*reflectarea*) și în raport cu alții (*dialogul*). Sugerăm un alt studiu pentru dezvoltarea acestei direcții. Presupunem, de asemenea, că, în loc să parcurgă acești pași în această ordine, Biserica a preferat dialogul, anulând sau neglijând primii doi pași, absolut necesari.

Problema identității noastre necesită un serios proces de analiză care presupune criterii clare, dar mai ales o solidă întemeiere teoretică, or, fundamentul teoretic nu poate fi zidit cu seriozitate, fără definirea termenilor-cheie și fără fixarea unor repere conceptuale.

S-ar putea să operăm cu grave confuzii în ceea ce privește structura conceptuală. Să ne gândim puțin la confuzia dintre *lume*, așa cum este definită aceasta în NT și *cultură*, și iarăși, *lume*, în înțeles vulgar, și Biserică. Biserica drept instituție? Biserica, Trupul lui Cristos? Biserica locală?

Am dori să luăm spre analiză cel puțin o dimensiune prin care poate fi examinată viața bisericii și patologia aferentă acesteia: linia de demarcație dintre sacru și profan și *relevanța*. Considerăm că definirea acestor concepte este critică pentru înțelegerea situației în care se află biserica astăzi.

Definiția relevanței s-a modificat substanțial în cadrul subculturii noastre, chiar și față de cel mai umil dicționar. Este interesant că, de la orele noastre de studiu biblic până la eseurile pe care le scriu studenții din anii terminali, DEX-ul este citat cu generozitate, a devenit un fel de vedetă atunci când resursele sînt puține.

Dar acum nu știm ce s-a întîmplat: în loc ca *relevanța* să își păstreze aria semantică definită prin intrarea din latină, în franceză și apoi în limba română, de astă dată s-a produs o mutație îngrijorătoare a termenului.

Relevanța a devenit sinonimă cu *adaptarea*, *acomodarea*, *ajustarea*, *aclimatizarea*. *Noua relevanță*⁷ înseamnă că bisericile trebuie să vorbească pe „limba oamenilor din lume” și liturghiile noastre ar trebui să suporte asemenea modificări, încît oamenii să se simtă bine între noi, adică absolut *normal*, așa cum se simt la ei acasă. Programele adresate tinerilor sînt tot mai aproape de un concert rock sau de discotecă. Poporul este chemat la biserică, și după ce le punem oamenilor cîrligul în buză, îi învățăm chinezeasca noastră spirituală, recurgem la aceleași tipare, pe care nu le mai înțelege nimeni. Mișcarea între „prea lumesc” și „prea bisericesc” este prea rapidă pentru cel complet laicizat, astfel că nu mai înțelege cînd se află în sala de discotecă și cînd în spațiul liturgic.

⁷ Vom folosi acest termen pentru relevanța greșit înțeleasă.

Deși Biserica pare a-și adapta mesajul în ceea ce privește forma, conținutul mesajului Ecclesiei a fost tocit în așa fel, încât să nu ofenseze pe nimeni, *lașitatea* a fost tradusă drept *toleranță* sau *political correctness*. Mireasa lui Cristos și-a pierdut radicalitatea promovată de Însuși Logodnicul Ei.

Os Guinness așază, de asemenea, problema relevanței în contextul crizei de identitate pe care Biserica, singură, și-a provocat-o, dar adaugă o dimensiune vrednică de atenție: credincioșia față de Dumnezeu.

În goana noastră nesăbuită după relevanță am ajuns în pragul irelevanței; în alergarea noastră găfăită după relevanță fără angajamentul de a rămâne credincioși, am devenit nu doar necredincioși, ci și irelevanți; prin strădaniile noastre de a ne fățui pentru a ajunge mai degrabă convingători în ochii lumii moderne decât credincioși față de Cristos, ne-am pierdut și identitatea și autoritatea și relevanța. Nevoia noastră cea mai arzătoare este de a fi deopotrivă credincioși și relevanți⁸.

Așadar, *relevanța*, ca termen aparținând limbajului eclesial evanghelic, a suferit o deturnare de la sensul original. „Limba ne vorbește”, cum spunea Heidegger, nu-i așa? Oare această deturnare a sensurilor nu conduce și spre o re-semnificare la nivelul realității denumite?

În acest eseu, propunem atât o reîntoarcere lingvistică la semnificațiile termenului *relevanță*, cât și o reevaluare a felului în care putem înțelege finalul *Fericirilor* din *Predica de pe Munte*. Credem că textul ilustrează foarte bine această re-definire sau, mai bine zis, reîntoarcere la sensul inițial al termenului *relevanță*.

Noua relevanță presupune o invadare a cotidianului în sacru, și nu invers, o sanctificare a cotidianului. Nu numai societatea s-a retras de sub „umbra catedralei”, ci, în paralel, s-au întâmplat alte două procese: Biserica și-a retras umbra de peste tîrg, și apoi a început să își ascundă turla sub umbrele altor clădiri, mult mai înalte, răsărite în vremea din urmă. Biserica de azi simte nevoia unei adaptări legitime la limbajul lumii în care trăiește, pentru a-și împlini menirea de pescador de oameni, dar biserica devine un pescar speriat de propria pradă sau un vînător care vînează din cabană, fără a intra în frunziș.

⁸ Os Guinness, p. 15, traducere Natan Mladin

Între viclenia ipocriziei de a ne face ca ei pentru ca lumea să devină ca noi” și tentația de a fugi îngrozită de Lucinda, biserica își află sufletul fracturat într-o tragică dilemă. Ce vom face într-o lume în care ne ispitește deopotrivă pustiul și retragerea, dar și admirația nedisimulată față de altarele culturii în care trăim și temenelele celor care poartă titlurile Academiei păgîne?

Ne-am pierdut demnitatea rugându-i pe oameni să intre în comunitatea care ar trebui să fie exclusivistă, pe de o parte, și, pe de altă parte, primitoare ca nici o alta. Pretindem că această nouă înțelegere a „relevanței” a avut consecințe devastatoare pentru teologia bisericii, pentru felul în care S-a înțeles pe Sine. Biserica, dacă e să-l parafrazăm pe Ieronim, se uită cu tristețe la Sine și nu mai înțelege Cine este, de fapt? E Mireasa lui Cristos sau o biată copilă care caută cu disperare compania emancipatei Lucinda?

Ar fi necesar să ne întoarcem la Cuvintele Mîntuitorului pentru a înțelege care este planul Său pentru felul în care ucenicii ar trebui să se raporteze la lumea în care sînt trimiși ca oile între lupi. Dar, mai întîi, așa cum este obiceiul (prost, condamnabil), să facem totuși un ocol pe la DEX sau dicționarul de neologisme, numai de dragul demonstrației.

Deși ne prind fiori reci cînd auzim dicționarele citate de la amvon sau prin eseurile de teologie, dicționare realizate cu o ideologie comunistă, să facem totuși un experiment. Iată ce spune dicționarul de neologisme: „*relevant*, - ă, adj., care relevă, care iese în evidență, distinctiv (<fr. *relevant*)”.

Care este etimologia cuvîntului, dacă trecem dincolo de franceză? Latinul spune: „*relevo, are* – a ridica, a înălța, a ridica iarăși”⁹ (datorită preverbului *re-*). Al doilea sens este „a ușura, a despovăra”, dar și „a se odihni” (Cicero) și „a potoli setea și foamea” (Ovidiu). Deci „a fi relevant” înseamnă *a fi sus, a ieși în evidență* datorită diferenței de nivel. E foarte important acest lucru, dar înseamnă deopotrivă și *a fi despovărat*.

Poate că ne-am opri aici, dacă textul biblic nu ne-ar îndrepta atît de clar înspre o idee ușor de armonizat cu aceste sensuri: Biserica ar trebui să fie „relevată”, ușurată de poverile care îi strivesc umerii, pentru a fi „relevantă”, adică „înălțîndă” față de lumea în care trăim.

⁹ Guțu, Gheorghe, *Dicționar Latin Român*, Editura Științifică și Enciclopedică, 1983, p. 1046

2. Relevanța între *secularizare* și *ghettoizare*

Distincția dintre sacru și profan nu a fost invenția lui Platon. Aceasta există pe paginile Sfintelor Scripturi încă din VT, iar ideea este prelungită în cadrul NT. Spațiul sacru și timpul sacru sînt chestiuni asupra cărora merită să revenim într-o manieră mai detaliată. Deocamdată, ne rezumăm la a semnaliza faptul că distincția între spațiul dedicat închinării, cortul, templul sau spațiul „rezervat” revelației (rugul și muntele în cazul lui Moise) și timpul rezervat (sărbătorile, timpul liturgic) există. Evidențele biblice sînt mult prea multe pentru a fi contabilizate, literatura asupra subiectului este imensă.

Ceea ce slujește studiului nostru este întrebarea dacă aceste două dimensiuni au prelungire și în gîndirea nouetamentară. În viața lui Isus, există momente în care spațiul capătă noi semnificații și timpul se dilată sau se contractă în funcție de prezența și reprezentarea Domnului. Felul în care Isus Se raportează la Templu și la sărbători este un subiect în sine. Cert este că Același Domn ne-a spus că nu a venit să strice, ci să împlinească Legea, iar în lege este inclusă și această separare clară dintre sacru și cotidian. Cele două spații, spațiul cortului, apoi al templului și spațiul privat au fost clar separate de-a lungul istoriei veterotestamentare. Oare de ce nu le-am pricepe ca separate (sfințit-separat) și în contextul NT?

Linia de separație dintre sacru și profan din VT devine linia de separație dintre ucenici, adevăratul popor al lui Dumnezeu, *naofori*¹⁰, și restul lumii *profane*¹¹. Fiecare credincios devine spațiu sacru, fiecare zi devine timp liturgic¹².

Rugăciunea din Ioan 17 ne descoperă o dinamică fascinantă între lume și ucenici.

În noul legământ, sacrul este *re-definit*, *re-circumscrib* spre alt spațiu și timp, dar distincția se menține. Închinătorii sînt în duh și adevăr, templul este trupul, și trupul este templu, dar cele două categorii nu diluează una în cealaltă.

Credem că parte a crizei de identitate pe care o trăim astăzi și, iată, pe care o recunoaștem, este tocmai această confuzie pe care au indus-o anumite modele referitoare la distincția dintre sacru și profan.

¹⁰ Purtători de Templu. Închinători în Duh și Adevăr, cu trupuri care devin temple ale Duhului.

¹¹ *Pro fanum* – în afara templului, în fața templului.

¹² Apostolul spune „Faceți toate lucrurile ca pentru Domnul”, „vegheați dar, căci nu știți”... - timpul neotestamentar este un timp *kairotic*, al momentului potrivit, fiecare zi fiind ca o zi de Sabat.

Este foarte populară ideea ca Domnul Isus a spart acest tipar al distincției dintre sacru și profan, invadându-ne cotidianul și fiecare locșor cu prezența Lui. Astfel dar, locul de închinare poate fi oriunde, însă tocmai din această cauză, nu oricine poate face orice oriunde. Din cauza sarcinii noastre de pneumatologizare a kosmosului, nu mai putem face tot ce voim¹³.

În noua înțelegere a distincției sacru-profan, orice sală de sport poate fi sacralizată și se poate face biserică acolo, orice biserică poate fi „profanată”, se strâng băncile și facem teren de baschet. Concepția despre spațiul sacru și despre timpul sacru în gândirea evanghelică este aproape inexistentă. Da, din reflex, anumite persoane, și acelea provenind din mediile tradiționale, au oarece frică și cutremur când se află în biserică, dar pentru majoritatea credincioșilor, tocmai acest „în biserică” a dispărut. De aceea închinarea poate să aibă loc și în case. În unele zone ale țării, credincioșii bapțiști au fost obligați să își construiască biserici datorită presiunii exercitate de noii convertiți, care se împotriveau închinării în case, argumentând în felul următor: casa cu camere și dormitor este locul unde se petrec intimitățile familiei, nu putem să ne închinăm lui Dumnezeu în același spațiu. Intuiția spațiului rezervat a fost întărită de concepția ortodoxă foarte puternică legată de spațiul și timpul liturgice.

Credincioșii din Noul Testament se adunau în case, există argumente pentru sacralizarea profanului și pentru nivelarea¹⁴ oricărui spațiu, dar există momente în viața Domnului și a apostolilor, în care aleg anumite locații și un anumit timp pentru evenimente-cheie (*camera de sus*, care este o cameră privată, dar rezervată, pusă deoparte; Ziua Cincizecimii etc.) Totuși, scrierile Noului Testament (vezi Iacov, Matei) ne lasă impresia că punerea deoparte, sfințirea locurilor și izolarea timpului pentru a-l petrece înaintea Domnului nu sînt fără însemnătate.

Credem că sîntem în pericolul, ca efect de pendul față de bisericile tradiționale de a merge dincolo de limitele Noului Testament în *profanarea* sacrului, în loc să obținem efectul dorit de *sacralizare* a profanului. Ca urmare a acestui lucru, sîntem iarăși într-o situație foarte delicată. Ce vom face? Îi învățăm pe toți credincioșii din bisericile noastre, unii dintre ei laicizați complet, să se cufunde în atmosfera de „cotidian” din slujbele noastre, sau ne regîndim spațiul și timpul liturgice pentru a încerca o resfințire, o punere deoparte, reformîndu-ne în acest fel mentalitatea, sau lăsăm, pur și simplu, lucrurile așa cum sînt.

¹³ Galateni 5:17 Căci firea pămîntească pofteste împotriva Duhului și Duhul împotriva firii pămîntești: sunt lucruri potrivnice unele altora, așa că nu puteți face tot ce văiți.

¹⁴ Ne referim la nivelare în sensul în care locurile sacre erau pe înălțimi. Ierusalimul era privit ca o înălțime. Spre Ierusalim „se urcă” întotdeauna, chiar dacă din punct de vedere fizic se coboară.

Credem că *secularizarea* și *ghettoizarea*, ca fenomene patologice ale spațiului neoprotestant din România, au legătură cu această problemă a redefinirii celor două categorii: *sacru* și *profan*. Felul în care înțelegem dinamica dintre cele două spații poate suferi fie prin *ghettoizare*, fie prin *secularizare*, ambele fenomene fiind parte a aceleiași patologii.

O bună circumscriere teoretică a acestei probleme ne poate oferi un capăt de pod spre ceea ce a dorit Mîntuitorul: sfințirea lumii, ucenicizarea neamurilor, pneumatologizarea kosmosului, în-creștinarea omenității, evanghelizarea culturii. Ce este secularizarea? După definiția lui Ravi Zacharias:

„Secularizarea: procesul prin care ideile, instituțiile și interpretările religioase și-au pierdut semnificația socială. Se poate ca undeva, în viața privată, să putem regăsi valoarea acestora, dar din punct de vedere social și-au pierdut orice semnificație”¹⁵.

Secularizarea este procesul prin care sacral se profanează în sens tehnic. Perdeaua din Sfînta sfințelor a fost ruptă prin moartea Preotului-Jertfă, dar secularizarea înseamnă să mergem un pas mai departe, spre ruperea porților Templului, prelungirea pronaosului în *Agora* sau, mai bine spus, prelungirea *Agorei* în *pronaos*. Avem un paviment care iese departe din catedrală în afară și o cărare din afară care intră nelegitim de mult înăuntru, din afară, în biserică. Biserica nu mai are taine și mister, pentru că unii teologi au devenit iudele Bisericii, ajutînd, prin modelele teologice propuse, la profanarea Bisericii. Participăm cu entuziasm la spurgerea Sfintei sfințelor și sacrificăm purceaua străină pe altar. Cărbunii Eulaliei nu ne-au pătat din neatenție și greșeală doar mîinile, ci ne-am frecat fețele cu ei, de bunăvoie.

Secularizarea ca proces de migrare dinspre *Naos* spre *Agora* a fost înțeleasă ca parte a procesului modernizării instituțiilor sociale. Freud și Marx, urmați de Weber și Durkheim, au fost promotorii ideii că o societate este cu atît mai modernă, cu cît nivelul de religiozitate este mai scăzut și că statul secular este cel care reușește să separe instituțiile guvernamentale de cele religioase.

Drumul acesta s-a făcut deja în sens invers, cu pornire dinspre Biserică. Biserica a ales să se *socializeze*, încercînd să adopte modele intelectuale străine vieții Sale. Secularizarea începută în epoca modernă a fost continuată de teologi din Biserică, prin încercarea de

¹⁵ Zacharias, Ravi, *Deliver us from Evil, Restoring the Soul in a Desintegrating Culture*, Thomas Nelson, 2003,

adaptare a valorilor spirituale și eclesiale la cele ale vremilor, prin armonizarea cu noile instituții-idei apărute în *Academia* și acomodarea cu noile instituții sociale înființate. Biserica încearcă să fie mai accesibilă și mai disponibilă, or, accesibilitatea și disponibilitatea sînt străine Miresei, care este „confiscată”, sfințită, adică pusă deoparte pentru Mire.

Biserica, într-un fel complexată, dar în același timp doritoare de a fi înțeleasă într-o lume în schimbare, a început să își modifice nu numai limbajul și hainele, ci și mesajul și *ethosul*. Așa-zisele modificări de suprafață au devenit, prin implicație, modificări de esență, iar confuziile asupra distincției dintre formal și esențial reprezintă o altă sursă generatoare de probleme noi pentru felul în care Biserica se înțelege pe Sine.

S-ar putea spune că *ghettoizarea* este procesul invers *secularizării*, dar nu este așa. Ghettoizarea, e doar o altă patologie apărută la granița dintre sacru și profan și pe dimensiunea esențial-formal. Ghettoizarea este procesul de izolare a bisericii, de creare a unei subculturi, cu un limbaj specific, *ethos* specific, dar atît de „specific”, încît limbajul devine un fel de *chineză* spirituală, nu numai pentru cei laicizați, ci chiar pentru unii membri ai cultului, iar *ethos*-ul devine imposibil de reprodus fără o antrenare suficientă și eficientă.

Biserica locală *ghettoizată* este un fel de societate a inițiaților, cu ritualuri de învățat în ani de zile, cu o autoritate scalară, greu de prevăzut pentru promovare, un mediu în care cel născut acolo se bucură de cele mai mari privilegii, pentru că a învățat limbajul și a folosit hainele odată cu laptele mamei. Cea mai mare șansă pentru cineva care rezistă în *ghetto* este să fie fariseu născut fariseu, nu neapărat... născut din nou. În astfel de comunități, revoluționarii de azi, revoltații de ieri și relevanții de alaltăieri devin fariseii de mîine.

Dacă *secularizarea* este procesul prin care dispare limita dintre *agoră* și *pronaos*, *ghettoizarea* este procesul prin care ușile templului sînt atît de bine închise, încît nu mai pătrunde decît o foarte subțire minoritate, care, la rîndul ei, are probleme de înțelegere a tradiției foarte complexe pe care nu i-o mai explică nimeni, dar pe care o ține pentru că „așa a pomenit”. Cînd se strigă „ușile, ușile!” în timpul liturghiei, din *pronaos* în *naos* trec foarte puțini, iar aceia nu mai înțeleg nici ei ce se cîntă, pentru că limbajul intern al Bisericii a suferit o mutație atît de mare, încît lumea nu mai înțelege mesajul Bisericii, iar Biserica nu mai este dispusă să audă strigătul de suferință al lumii.

Din păcate, izolată, însingurată, închisă în propria cetate, Biserica dorește cu ardoare să fie luată în seamă, pe de o parte, dar să-și amintească de locurile și obiceiurile părăsite demult. Dorește din cînd în cînd să-și găsească cît mai repede locul de la mesele și chermezele

date de vameși în vecinătatea prostituatelor, invocând exemplul „relevanței” lui Isus, așa cum probabil evreii din insula Ghetto doreau să mai vadă măștile de la balurile venețiene. Tentația ghettoizatului este de a se uita tot timpul peste gard, reclamând cu voce tare fapta femeii prinse în preacurvie, dar tînjind după ispită înăuntru¹⁶. Despizarea este atît de mare! Fățărnica, radicală!

Între drumul secularizării-socializării și ghettoizarea bisericii există oare vreo alternativă? Există Oglinda Cuvîntului în care ne putem vedea fețele mînjite de cenușa cărbunilor reci....

3. Trei metafore biblice prin care putem înțelege „relevanța”

Introducerea *Predicii de pe Munte* este șocantă. Da, există mai multe interpretări ale acestui pasaj. Eu prefer interpretarea conform căreia Domnul recurge la un artificiu retoric pentru a ne arăta care este cheia de înțelegere a întregii Predici: o rînduială a răsturnărilor¹⁷. Isus, în mod cu totul neprotocolar și împotriva obiceiurilor vremii, Își începe discursul adresându-Se celor aflați în ultimele rînduri ale audienței, cerșetorilor și schilozilor, ajungând apoi la cei aflați în primele rînduri, pe care îi umilește sadea.

După anticlimaxul oximoronic: bucurați-vă cînd veți fi nefericiți, săriți în sus de bucurie cînd alții vă calcă în picioare, urmează trei imagini care arată spre rolul ucenicilor în lume. Fiecare dintre aceste imagini conține un potențial mai mare decît am putea să credem la prima vedere. Urmează, de asemenea, o serie de paradoxuri ironice și aluzii, care, odată înțelese, ne vor ajuta să analizăm implicațiile cuvintelor rostite de Mîntuitorul. Care este locul acestei triade metaforice în economia textului? Există interpretări conform cărora textul despre *sare-lumină-cetate* este o concluzie a Fericirilor¹⁸.

¹⁶ Femeia prinsă în preacurvie a fost condamnată public de bărbați, dar Isus, care știa ce este în inima lor, i-a confruntat cu propriile pulsuni și ispite. Ioan 8:6-9

¹⁷ Cruceru, Marius, *Întoarcerea din Oglindă*, Risoprint, Cluj-Napoca, 2006, pp. 220-234

¹⁸ Fărăgău, p. 211. Autorul, referindu-se la acest text, face distincția dintre mandatul cultural și mandatul preoției. „Împărăția pe care a adus-o Domnul Isus Hristos nu a venit și nu vine în așa fel ca să izbească privirile; ea este înăuntrul nostru – ceea ce înseamnă că și creștinul mănîncă, lucrează, trăiește la fel ca necreștinul. Ceea ce-l deosebește însă de acesta începe nu în afara lui, ci înăuntrul lui... Dar încet, încet, această transformare lăuntrică începe să pună stăpînire și să influențeze felul cum mănînc, felul cum lucrez și felul cum trăiesc.” p. 218. Considerăm că schimbarea este deopotrivă exterioară și interioară, între cele două fiind o relație biunivocă.

3.1. Interpretări patristice și contemporane

Interpretările patristice inventariate de Oden propun următorul evantai de soluții: sarea stă împotriva stricăciunii (Origen), sarea sînt ucenicii care nu trebuie să își piardă gustul bun (Hilarius și Cromatius), ucenicii sînt chemați la restaurarea ordinii create (Crisostom). Sarea este acea stare a minții care este pătrunsă de Cuvînt (Chiril al Alexandriei). Numai dacă ucenicii devin sare, numai atunci pot pătrunde lumea și numai atunci pot răspîndi lumina lui Cristos în lume prin lumina Adevărului (Crisostom). Cei pămîntești și firești nu pot fi lumini, ei sînt obrocul care sufocă lumina (Teodor de Mopsuestia)¹⁹.

În epoca modernă, comentatorii propun mai multe posibile interpretări. Hendriksen consideră că *sarea* și *lumina* reprezintă modul în care răspund credincioșii față de cei care îi persecută, metaforele arată felul în care cele două împărății se raportează una la cealaltă: împărăția cerurilor și lumea. Lumea persecută tocmai ceea ce este mai bun în ea, sarea și lumina. Autorul spune că mentalitatea lumească sau secularizarea sînt condamnate aici, dar la fel sînt și izolaționismul sau distanțarea. Sarea este o binecuvîntare atîta timp cît rămîne sare, lumina, cît rămîne lumină, dar sarea trebuie să fie împrăștiată peste carne, iar lumina trebuie înălțată pentru a străluci. Sarea are o funcție *negativă*, combate stricăciunea, dar acționează discret²⁰. Astfel, în context, conotațiile sînt morale. Sarea acționează discret, lumina este evidentă. Hendriksen discută posibilitatea ca sarea să își piardă gustul, proces imposibil din punct de vedere chimic. Credem că „pierderea” gustului se poate petrece prin amestecul cu impuritățile din mediul de recoltare²¹.

Dacă sarea are funcție *negativă*, lumina are funcție *pozitivă* în acest context²². Dacă metafora *sării* trimite la moralitate, metafora *luminii* trimite la cunoașterea revelată. „Posesorii luminii devin purtătorii luminii”. Hendriksen discută felul în care creștinii pot deveni și persista în a fi lumini. Doar dacă sînt luminați de Lumina Lumii, Cristos, iar lumina se manifestă comunitar²³. Același comentator separă cele două metafore, sarea și lumina, și

¹⁹ Oden, Thomas, C. Gen. Ed. Ancient Christian Commentary on Scripture, New Testament 1a, Matthew 1-13. ed. Manlio Simonetti, Intervarsity Press, Downers Grove, IL, 2001, p. 91.

²⁰ Hendriksen, William, *The Gospel of Matthew*, The Banner of Trust, 1974, p. 282

²¹ Marea Moartă sau Marea Mediterană. În momentul recoltării, sarea putea fi amestecată cu diferiți compuși de calciu.

²² Hendriksen, p. 284

²³ Efeseni 5:8, Ioan 8:12, Ioan 9:5, 2 Corinteni 4:6,

tratează metafora cetății separat, metaforă pe care o consideră o sinteză a primelor două. Ucenicii trebuie să fie vizibili, dar deopotrivă iradianți, vizibili ca lumina și să se răspândească precum sarea. Cetatea este vizibilă tuturor²⁴.

David Hill amintește manuscrisele de la Qumran în care tensiunea dintre întuneric și lumină arată lupta dintre bine și rău și precizează că, în limbajul metaforic rabinic, *sarea* reprezintă înțelepciunea, înțelepciunea de a nu călca pe aceleași căi ca ale Israelului, care și-a pierdut puterea de a discerne între bine și rău, întuneric și lumină²⁵.

Blomberg spune că Isus nu Își cheamă ucenicii spre pustnicie și nici să devină anahoreți, ci, prin folosirea acestor metafore, îi îndeamnă chiar la urmarea căii opuse, spre lume. Ucenicii sînt îndemnați la condamnarea corupției și decadenței morale în care se complăceau contemporanii lor, dar nu numai, ci și să dea savoare, după cum sarea dă gust²⁶. Astfel, funcția nu este numai morală, ci și estetică. Autorul subliniază de asemenea faptul că pierderea gustului sării nu este o chestiune imposibil de demonstrat din punct de vedere științific, ci, mai degrabă, o problemă comună în lumea antică: amestecul impurităților. Lumina la care se referă textul, din perspectiva lui Blomberg, este lumina faptelor bune ale ucenicilor, pe care lumea trebuie să le vadă.

Morris vorbește despre puterea penetrantă a Evangheliei și a oamenilor transformați de aceasta asupra întunericului și corupției și face o remarcă de bun-simț, dar interesantă. Sarea nu face nici un bine pămîntului²⁷, atunci de ce este numită sarea pămîntului, luînd în considerare paralela cu lumina lumii? Isus nu vorbește despre ce i s-ar putea întîmpla pămîntului dacă sarea este așezată pe el, ci Se referă la ce i s-ar putea întîmpla sării dacă este în contact cu pămîntul. Rămâne în pămînt și soarta ei e să fie călcată în picioare. Cu totul altceva se întîmplă în cazul luminii. În acest caz, Isus Se referă la ce i se întîmplă întunericului, nu la ce i se întîmplă luminii. Morris face trimiteri la manuscrisele de la Qumran și la felul în care se autointitulează membrii acestei comunități: „fiii luminii”, copii ai

²⁴ Hendriksen, p. 285

²⁵ Hill, David, *The New Century Commentary, The Gospel of Matthew*, Eerdmans, 1987, p. 115. Autorul include o discuție interesantă despre un posibil echivalent ebraic al termenului *morante*, *tāpēl*, care înseamnă „a prosti”. O posibilă confirmare a faptului că *tāpēl* ar fi putut fi termenul original este jocul de cuvinte care s-ar obține în aramaică între *tāpēl* (prost) și *tabēl* (sărat, condimentat).

²⁶ Blomberg, Craig, *The New American Commentary, An Exegetical and Theological Exposition of Holy Scripture, Volume 22, Matthew*, Broadman Press, Nashville Tennessee, 1992 pp. 102-103

²⁷ Morris, Leon, *The Gospel According to Matthew*, Eerdmans, Grand Rapids Michigan, Inter-Varsity Press, Leicester, 1992 p. 104

neprihănirii, care vor fi conduși de Prințul Luminii²⁸. Și acest autor subliniază ideea distinctivității care se desprinde din grupul celor trei metafore luate împreună.

Majoritatea comentatorilor observă faptul că natura determină acțiunea. Stă în natura sării să oprească stricăciunea și să dea gust, stă în natura luminii să lumineze. Din așezarea cetății derivă vizibilitatea. Ucenicul nu poate alege să facă ceva contrar naturii sale²⁹. Este obligat să își urmeze destinul. Opțiunile sale sînt limitate.

Lange indică aceeași linie de interpretare, cea tradițională: sarea stă împotriva stricăciunii, dă savoare, este indispensabilă atît în spațiul domestic, cît și în spațiul ritualic, pentru jertfe³⁰. Comentatorul german aplică apostolilor versetul care vorbește despre pierderea puterii de a săra, dar mai ales celor care au avut calificarea de a fi învățători. El spune că aceștia ar trebui scoși din slujbă, citîndu-i pe Teofilact, Crisostom și Luther. Comentariul în dreptul luminii sub obroc ne atrage atenția. Citînd un alt autor, Lange spune că ar fi existat obiceiul în Orient ca atunci cînd proprietarul se temea că nu-i va ajunge uleiul pentru lumină sau cînd bătea vîntul foarte tare, lumina să fie păstrată sub obroc. Reducerea cantității de oxigen prelungea arderea, menținea flacăra mai mult timp, evita expunerea la vînt și stingerea luminii, dar lumina nu-și mai împlinea efectul.

Dacă Isus cunoștea acest obicei, atunci înseamnă că îi îndeamnă pe ucenici să renunțe la instinctul de conservare și să se sacrifice, expunîndu-se, arzînd mai intens pentru a da lumină întregii case, cu riscurile arderii intense sau stingerii prin suflul vîntului.

Gundry vede în uzul acestor metafore o explicație asupra cauzelor pentru care creștinii sînt prizonieri: mărturia faptelor bune în lumea coruptă³¹. Tocmai aceste fapte bune, care aici jos sînt cauza prigoanei, din perspectiva cerească, aduc slavă Tatălui. Sarea este atribuită de toți sinopticii ideii de ucenicie. Spre deosebire de alți comentatori, Gundry spune că sarea poate îndeplini funcția de fertilizare, dacă este aruncată pe arătură, adăugînd pe lîngă funcțiile de condimentare, purificare, păstrare și pe aceea de fertilizare. De asemenea, referitor la pierderea gustului, autorul trimite la un procedeu ușor de imaginat într-o societate în care

²⁸ Vezi și trimerile pauline din Filipeni 2:15 și Efeseni 5:8.

²⁹ Morris, p. 105

³⁰ Lange, John Peter, *Commentary on the Holy Scriptures, critical, doctrinal and homiletical, Matthew* trans. and ed. by Philip Schaff, Zondervan, Grand Rapids, 1960, p. 104. O observație interesantă este aceea că în carierele de sare ar fi existat posibilitatea ca anumite blocuri de sare să fie expuse mai mult intemperiilor, soarelui, și în felul acesta să fie pierdută concentrația, din cauza dizolvării sării cu apa de ploaie. Asta trimite la ideea că sarea mai puternică este cea ascunsă în blocurile virgine. Trebuie să sesizăm tensiunea între sarea care are putere fiind ascunsă și lumina care își pierde puterea fiind ascunsă.

³¹ Gundry, Robert, *Matthew, A Commentary on His Literary and Theological Art*, Eerdmans, Grand Rapids, 1983, p. 75

diluarea sării s-ar face pentru a obține un profit mai mare, și anume, amestecarea acesteia cu gips sau cretă³². Trimiterea la cetatea care stă pe munte sau deal nu trebuie limitată doar la cetățile care erau construite pe dealuri pentru a le asigura o mai bună apărare și a le feri de inundații. În viziunea acestui comentator, este posibilă o referire și la Noul Ierusalim, care va răspîndi lumina gloriei divine cînd Noua Împărăție mesianică va fi instaurată. Ucenicii vor fi primii locuitori ai acestei cetăți, iar acum gustă mai dinainte gloria viitoare.

Hagner insistă în aceeași direcție: ființarea precede acțiunea. Pasajul nu indică faptul că oamenii ar trebui să trăiască într-un anume fel pentru a primi Împărăția, pentru că Împărăția precede etica. Ucenicii sînt identificați cu sarea și lumina, și tocmai din pricina faptului că ei sînt ceea ce sînt, putem deduce efectele vizibile³³. Comentatorul face o sinteză asupra rolului sării, citînd diferiți autori: sarea are rolul de a conserva, de a fertiliza, de a purifica, dar asocierile nu se limitează aici. Sarea are o funcție ritualică, așa cum am văzut și la alți comentatori, sacrificială și este un simbol al legămîntului³⁴, are conotație morală. Comentatorul face apel la tradiția rabinică, potrivit căreia lumina cuiva strălucește doar atunci cînd trăiește în acord cu Torah și își împlinește neprihănirea în conformitate cu legile lui Dumnezeu. Așa se explică accentul etic, insistența asupra faptelor care trebuie făcute înaintea oamenilor³⁵. Nu este lipsit de importanță faptul că apare în acest context Tatăl, termen atestat de patruzeci și cinci de ori în întreaga evanghelie. În nouăsprezece cazuri apare în expresii împreună cu „în ceruri”, „ceresc”³⁶, fapt care subliniază tensiunea *sus-jos* pe care o vedem în toată evanghelia. De asemenea, alături de alți comentatori, Hagner sesizează faptul că pronumele „voi”, așezat în poziție inițială, indică o afirmație exclusivistă, *voi*, nu alte categorii sau grupuri religioase, sînteți sarea, lumina, cetatea. Sfînțenia, curăția, descoperirea, moralitatea sînt deținute exclusiv de cetățenii Noii Împărății.

3.2. Sarea Pămîntului, Lumina Lumii, Cetatea (Oamenilor)

Putem crea diferite funcții de analiză asupra acestor trei metafore, dar credem că fiecare dintre acestea subliniază cîte un adevăr fundamental referitor la dinamica dintre

³² Gundry, p. 76

³³ Hagner, Donald, A., *Word Biblical Commentary, Vol. 33A, Matthew 1-13*, Word Books, Dallas, Texas, 1993, p. 98

³⁴ Numeri 18:19, Levitic 2:13

³⁵ Hagner, p. 100

³⁶ Hagner, p. 101

ucenici și lume (pământ), dar și luate împreună, metaforele ne pot oferi câteva sugestii referitoare la relația dintre Biserică și cultura în care trebuie să își proclame mesajul.

Imaginea la care face aluzie Domnul este o scenă comună din gospodăriile evreiești, pregătirea cărnii pentru a fi mâncată sau pentru conservare. Sarea era folosită pentru a scoate sângele din carnea proaspăt tăiată. Bucata de carne se pune pe un fund de lemn striat, apoi era sărată din abundență. Prin dizolvare, sarea scotea sângele și apa. De asemenea, peștele era păstrat prin uscare și sărare: după ce era sărat bine, era pus la uscat la soare.

Dar de ce aluzia la pământ, de ce acest genitiv descriptiv (așa l-am putea eticheta la prima vedere): sarea pământului?

Sarea este din pământ, dar trebuie scoasă, *separată* de pământ pentru a fi bună de sărat. În amestec, și numai în amestec, sarea își pierde puterea. Sarea este dizolvabilă numai dacă este curată, pură, neamestecată. Oare cum poate fi altfel apreciată puritatea sării, dacă nu prin cât de puțin a mai rămas în ea din componentele mediului în care își află sursa? Sarea cu nisip nu este de nici un folos. Dacă se amestecă din nou cu nisipul, își pierde puterea de a săra, și atunci nu mai este de nimic bună, decât să fie aruncată din nou în pământ, acolo de unde a fost scoasă.

Cum își recapătă puterea de a săra, dacă a fost contaminată din nou în pământ? Prin separare. Dacă nu se întâmplă acest lucru, soarta îi este... înapoi în pământ.

„Pământul” în acest text este o metaforă cu două tăișuri, se referă la sursa sării, care poate fi, de asemenea, destinația finală pentru sarea ratată, dar și la lume. Acest fel de jocuri de cuvinte nu sînt străine de retorica Domnului³⁷.

Domnul face aluzie la ceva foarte cunoscut tuturor celor ce asistă la predică: aprinderea luminii la lăsatul serii de vineri, la începutul Sabatului. Lumina în acea vreme își avea sursa în uleiul care ardea în candelă³⁸. Ulei care, precum sarea, își schimba starea de agregare, se evaporă pentru a-și îndeplini funcția. Oborocul este fie coșnița de măsurat cerealele, împletită din nuiele, fie cofa din tei, folosită la păstrarea grîului.

Ironia Domnului este evidentă. Nimeni nu pune lumina sub oborocul care este de obicei așezat jos, pe pământ. Marcu este chiar mai descriptiv³⁹, iar Luca trimite la o

³⁷ Vezi jocul *pneuma* – *pneuma* din Ioan cap. 3 care înseamnă *vînt*, dar și *duh*, deopotrivă.

³⁸ Excludem lumînarea, care era puțin întrebuițată în acea vreme. Vezi Lopuhin, p. 120.

³⁹ Marcu 4:21 El le-a mai zis: „Oare lumina este adusă ca să fie pusă sub baniță sau sub pat? Nu este adusă ca să fie pusă în sfeșnic? Luca 8:16 Nimeni, după ce a aprins o lumină, n-o acoperă cu un vas, nici n-o pune sub pat, ci o pune într-un sfeșnic, pentru ca cei ce intră să vadă lumina.

interpretare ironică, la fel ca în exemplul pământ-sare (vasul din care scoți uleiul, *skeuos*, să fie cel care îți acoperă lumina, așa cum pământul din care este scoasă sarea să fie cel care „stinge” sarea prin amestec.)

De asemenea, în textele paralele, este mai evidentă linia *sus-jos*, ca axă de interpretare la care se poate raporta grupul celor trei metafore.

Sarea trebuie pusă SUS pe masă, lumina trebuie ridicată de SUB oboroc sau de sub pat, cetatea trebuie ridicată SUS pe munte. Locul potrivit pentru fiecare dintre ele este pe masă, sus în sfeșnic și pe munte.

Cetatea implică prezența comunității, de aceea am numit metafora Cetatea Oamenilor⁴⁰. *Polisul* implică *demosul*. Cetățile erau oglindirea succesului economic sau militar al națiunii. În vremea despre care vorbea Domnul, erau puține cetăți. Israelul era sub ocupație. Erau foarte puține cetăți militare sau de refugiu, de felul Massadei. Aici este folosit cuvântul *polis*⁴¹, cetate, în sensul de cetate locuită, orașel, însă credem că sensul implicat de Domnul este și acela de cetate de veghere, de apărare, de scăpare. Aceasta este rațiunea pentru care trebuia să fie la înălțime.

Locurile sacre și cetățile de apărare sînt pe înălțimi sau, dacă locul sacru nu este la înălțime, prin geografia locului, geografia spirituală presupune întotdeauna *urcarea* spirituală, iar plecarea din locul sacru este o *coborîre*.⁴² Cetatea de scăpare sau de apărare trebuie să fie sus pentru a fi văzută cu ușurință și pentru a facilita supravegherea dușmanului. La ce folosește o cetate pe care să n-o găsești repede și în care nu poți să te ascunzi? La ce folosește o cetate camuflată? Relevanța este un lucru bun, altfel nu s-ar putea vesti Evanghelia, dacă nu am fi în lume, vorbind pe înțelesul lumii, vestea bună nu și-ar mai face efectul⁴³.

⁴⁰ Este o aluzie la „matianismul” *tw n anthrwpon*.

⁴¹ Lopuhin, p. 120, ne indică faptul că substantivul nearticulat ar sugera generalizarea: este vorba de orice fel de cetate. Acest fapt nu înseamnă că este vorba de orice fel de localitate. Nu toate localitățile sînt pe înălțimi. Centrele rituale și centrele de apărare, da.

⁴² Evanghelia folosește verbe ca *anabainw* versus *katabainw* pentru a exprima această realitate. De aceea omul căzut între tîlhari coboară spre Ierihon. Jocul acesta de verbe oferă prilejul interpretărilor alegorice în perioada patristică.

⁴³ „In itself the good news of Jesus is utterly relevant or it is not the goods news it claims to be”. Guinness, p. 13.

4. Relevanța ca „distinctivitate”

Care este elementul comun celor trei metafore pe care le folosește Mîntuitorul? Relevanța se obține prin **prezență**. Sarea are gust în mâncare, lumina trebuie să fie în casă, cetatea trebuie să fie pe munte. Două dintre cele trei metafore conțin elemente care dispar pentru a furniza efectul, sarea se dizolvă pentru a fi eficientă, lumina consumă uleiul. Cele două imagini conduc spre ideea de *sacrificiu și consumare*. Două dintre cele trei metafore trimit la *evidențiere și vizibilitate*, lumina și cetatea. Lumina trebuie să fie în sfeșnic pentru a fi văzută, cetatea, pe munte, pentru a fi găsită. Fiecare dintre cele trei metafore conține ideea de *separare* față de ceva, care ar putea reprezenta mediul ratării, pămîntul, întunericul (sub pat, obroc) sau valea față de munte. Fiecare dintre cele trei metafore este una „domestică”, dar conține în subtext ideea de *agresivitate și alungare*. Sarea alungă sîngele; lumina, întunericul; cetatea, dușmanii.

Așa cum am văzut și din înțelesul pe care îl putem extrage dintr-un dicționar, dar mai ales din seria de trei metafore folosite de Mîntuitorul, relevanța are sensul de „a ieși în evidență”, nicidecum de a ne confunda cu mediul în care sîntem chemați să fim prezenți. Relevanța, așa cum o definește Isus Cristos, conține același principiu prin care se creează *umorul și frumusețea*. Sursa comicului stă în surpriză, în modificarea orizontului de așteptare al auditoriului⁴⁴, se creează un obstacol mental pentru audiență, o „ridicătură” neașteptată, o „piatră de poticnire”. Din punct de vedere estetic, frumusețea se creează cu ajutorul aceluiași mecanism, prin diferență, adică tot printr-o “înșelare” a așteptării, prin același tip de torsionare pe care îl simțim și în cazul umorului sau ironiei⁴⁵. Toată Predica de pe Munte începe cu o răsturnare, după care continuă în același fel – acesta este felul în care Mîntuitorul își începe discursul, nu scalar, ci cu totul anticlimactic, după care continuă să ne spună că vom fi PRIGONIȚI, TOCMAI pentru că vom fi DIFERIȚI.

Normalitatea, rezonabilitatea și decența ucenicilor sînt definite într-o cu totul altă cheie: *normalul*, pentru ucenic, este ceea ce devine strigător la cer pentru lume; *rezonabilitatea* dispare prin crearea unor contexte de reacție față de fapte extreme (nu poți fi o

⁴⁴ „S-a scremut muntele și a născut un șoarece.”

⁴⁵ Pentru ironie, metaforă, simbol, vom găsi foarte multe definiții. Una dintre definițiile clasice ale ironiei este „o ridiculizare disimulată, căutîndu-se semnificații opuse celor obișnuite, prin care se enunță ceva pentru a se înțelege contrariul”. Schimbați tonul la „deșteptule!” și observați efectele.

oaie rezonabilă în mijlocul lupilor; aici te așteaptă prigoana, urmărirea, foamea, setea, sărăcia, plînsul); *decența*, tradusă și prin *echilibru*, este alungată pentru *exceleță*. Încercarea de a urma calea de mijloc, tradusă ca *mediocritate*, este anulată de o *radicalitate* învecinată cu extremismul.

Biserica a arătat lumii oameni NORMALI, dar lumea este sătulă de oameni *normali* și *echilibrați*. *Echilibrul* și *decența* au ajuns să fie eufemisme pentru *mediocritate*, *obscuritate*, *a fi căldicel* și *lentoare*, nicidecum pentru *dreapta cumpănire*, atît de des pomenită de Steinhardt. Oamenii „normali”, în sensul de „șterși”, sînt plictisitori. Isus n-a fost *normal* în sensul în care fariseii se așteptau să fie, a călcat pe teritoriile ipocriților și nu S-a dat cu vameșii, nici n-a stat la masă cu femeile stricate pentru a fi *relevant*, ci pentru a *scandaliza*, în sensul etimologic al cuvîntului, pentru a fi o pricină de poticnire. Isus n-a fost nici searbăd, lipsit de gust și inexpressiv, nici n-a spus platitudini cu morgă. N-a fost nici banal de elegant, nici căldicel, pentru a fi acceptat de contemporani. Ce a însemnat relevanța din perspectiva lui Isus? Cum a înțeles-o, și mai ales cum a demonstrat-o Cel care a făcut din apă chioară un vin deja învechit?

Relevanța poate fi înțeleasă ca **asociere și conlocuire a elementelor incompatibile**. Ioan Crisostom în Homilia 15:6⁴⁶ arată că expresiile „sarea pămîntului” și „lumina lumii” indică spre faptul că ucenicii au fost trimiși către întreaga lume, nu numai către o cetate, o regiune sau o națiune. Prin aceasta se arată vocația universală a Bisericii. În acest context, probabil, pierderea puterii sării ar putea sta în ispite ca provincialismul și parohialismul, hipercontextualizarea, concentrarea la o singură cultură sau subcultură. În felul acesta, Biserica își pierde relevanța pentru întreaga lume.

Biserica nu poate fi relevantă decît dacă este ÎN LUME, prezentă, precum sarea în bucate, lumina în sfeșnic, să fie văzută de toți din casă, și cetatea pe munte. Prezența Bisericii în lume nu se poate realiza pe căile pe care aceasta din urmă le așteaptă sau le propune. O turmă în mijlocul haitei este o prezență, dar neobișnuită, surprinzătoare. Este dorită de lupi, dar nu inițiată de aceștia, ci de Marele Păstor. Biserica nu este mai prezentă față de lume dacă acceptă invitațiile la talk-show-uri și negocierile de la mesele verzi, or concesiile pe care statul i le face.

⁴⁶ PG 57:231; NPNF 1 10:97

Biserica este chemată să fie acolo unde nu poate supraviețui. Turma este trimisă către propriii călăi. Sarea este compatibilă cu pământul, și întunericul cu oborocul, și pierderea în șuvoi cu valea. Cetatea la vale este inutilă... lumina sub oboroc este întuneric, nu pentru obiectul în sine, pentru oboroc, căci el este luminat, ci pentru restul cămăruței, adică în locul în care ar fi cea mai mare nevoie de ea, și sarea în pământ este tot pământ. Plasarea deficitară este o problemă crucială în această pasaj. Esența poate fi pură, substanța poate fi inextricabilă și designul perfect, dacă plasarea este compromisă. Prezența nu este de ajuns, dacă localizarea este greșită. Sarea prezentă în pământ este inutilizabilă, nu din cauza esenței, ci tocmai datorită proastei plasări, lumina sub oboroc este inutilă, nu din cauza substanței, ci datorită locului, iar cetatea în vale este netrebuincioasă, nu din cauza arhitecturii, ci din cauza înjosirii.

Bisericii nu i se dă voie să existe, nu i se permite să se manifeste. Ea există și se manifestă dincolo de puterile trecătoare ale lumii pentru care trebuie să fie lumină, dincolo de autoritățile pământești pentru care trebuie să fie sare, dincolo de cetățile, fie acestea numite și „eternă” față de care este mai sus cu un munte. Biserica există pentru totdeauna în sens ontologic, biserica există în lume, în sensul prezenței. Biserica este „de față”, dar nu „față de” lume. Este martoră, dar ea există și non-relaționată la lume. Relația cu lumea nu este ontologic constitutivă Bisericii. Lumea se va duce, Biserica va rămâne. Numai relația cu Cristos este ontologic constitutivă Bisericii. Ea există din pricina Lui și pentru pricina Lui. Din această cauză, raportarea Bisericii la lume se face în primul rând dinspre Biserica spre lume, și nu dinspre lume spre Biserica.

Din păcate, Biserica începe să își ceară voie să existe și se definește de parcă lumea ar fi fost creată înainte de Ea. Fecioara, ignorantă în privința originii Ei nobile, își cere voie să devină slujnica de casă a mofturoasei prințese impotoare, Lumea.

Relevanța presupune **sacrificiu și consumare**. Dacă privim cu atenție la imaginile pe care le folosește Mîntuitorul, se poate desprinde concluzia că atât sarea, cât și lumina transmit ideea de sacrificiu. Sarea se dizolvă pe placheta striată de lemn pentru a scoate sîngele din carnea ce urmează a fi declarată pură. Sarea alungă sîngele, consumîndu-se. Lumina consumă din untdelemn pentru alungarea întunericului. Aceste imagini, completate de imaginea cetății așezate pe un munte, sînt în consecvență cu avertizarea Domnului că împotrivitorii, care se întîmplă să fie tocmai cei răscumpărabili, ne vor consuma, ne vor batjocori, ne vor prizoni, ne vor ucide. Aici este locul pentru finalul fericirilor, care se încheie chiar cu această ultimă

fericire care trimite la un conflict ce poate fi stins doar prin moartea uneia dintre părți. Cetatea așezată pe un munte poartă cu sine imaginea războiului, moartea.

Toate cele trei imagini implică dizolvare, consumare și război împotriva stricăciunii, sîngelui, întunericului, subjugării. Relevanța, așa cum se poate aceasta redefini pornind de la cuvintele Domnului, înseamnă agresarea lumii prin sacrificiu înlăuntrul ei. Isus nu I-a cerut Tatălui să ne scoată din lume, ci să rămînem în lume, dar prețul este dispariția în moarte a seminței din care trebuie să rodească alte semințe.

Din păcate, Biserica și-a abandonat această înțelegere sacrificială a relevanței în contextul persecuției, pentru a aborda o paradigmă care presupune sacrificarea standardelor morale și tiparelor comportamentale, adică *ethica* și *ethos*-ul, în favoarea unui dialog din care iese întotdeauna mai puțin biruitoare. Concesiile pe care Biserica Anglicană, în numele civilizației și deschiderii, le face în dialogul cu lumea musulmană reprezintă un exemplu între multe altele. Sacrificiul este tradus ca renunțare la propriile convingeri și propria identitate.

Biserica, în tradiția ei, și-a dat trupul la martiriu pentru a nu renunța la credință. Acum avem grijă de cele văzute, temîndu-ne de pierderea puterii, influenței, domeniilor, favorurilor, în schimbul pierderii Sinelui. Cei din Trupul lui Cristos ar trebui să înțeleagă că relevanța înseamnă, de asemenea, consumarea resurselor pentru lumea în care trăiește, nicidecum parazitarea lumii pentru a trăi pe spinarea ei. Trupul lui Isus a fost crucificat. Trupul Domnului, Biserica, nu poate avea altă soartă.

Penibila problemă a salarizării de la stat ar putea fi rezolvată, cred eu, foarte simplu în această cheie. Lumina nu-și trage seva din întuneric, sarea nu trăiește din cauza cărnii pe care o subțiază, cetatea nu primește hrana de la dușman, pentru că poate fi otrăvită. Biserica face gestul generos de a se ruga pentru autorități, nicicum a le împinge curtenitor spre amvoane în zilele de sărbătoare, nici a-i ruga pe primari să taie panglica bisericii la deschideri. Cu un statut schimbat din Mireasă a Domnului în întreținută a Statului, Biserica nu mai este biserică, ci sare amestecată cu pămîntul, o lumină ușor de ascuns sub obrocul birocrățiilor din ce în ce mai perverse și complexe, o cetate care nu mai oferă apărare și adăpost, pentru că își are porțile larg deschise.

Oare de unde această idee că Biserica ar trebui să supraviețuiască? Cui și în ce condiții? Sarea pe raft și lumina stinsă asigură supraviețuirea, dar a sării și untdelemnului în favoarea viermilor și întunericului. Consumarea sării ne alungă putorile, extincția untdelemnului îi încălzește pe cei din casă. Iar cînd sarea se va fi terminat și untdelemnul nu va mai fi, El ne va aduce mielul ca lui Avram, în clipa cînd vom înălța cosorul deasupra

capetelor. El, Domnul, va purta de grijă în momentul în care sîntem gata de a ne dăruia pe altarul Lui.

Biserica sacrificială și de sine *consumîndă* nu parazitează lumea, și nici instituțiile acesteia, ci se dăruiește și dăruiește lumii precum sarea, lumina și cetatea. Ce a dăruit Biserica lumii în ultima jumătate de secol? Oferte de negociere? Aceasta este o întrebare la care trebuie să răspundem cu responsabilitate și pocăință în anii care ne stau înaintea pînă la venirea Marelui, cel care S-a sacrificat pentru întreaga Lume.

O Biserică gata de sacrificiu nu poate fi ignorată. Sacrificiul nu poate fi ascuns. Muntele pe care este așezată cetatea, în viziunea lui Hilarius⁴⁷, este muntele pe care stă înălțată crucea. Cetatea e întreaga rasă umană, ridicată pe cruce prin El. Cei care intră în sfîntă unire cu El nu se mai pot ascunde. Aceea este Biserica, Cetatea ridicată în jertfă și răscumpărare. Trebuie să fim siguri că abia atunci vom deveni o prezență imposibil de ignorat pentru Lume, atunci cînd, Biserica fiind, ne vom fi sacrificat pentru cei din lume, ne vom fi consumat cu voia lor sau fără voia lor, dăruindu-ne spre cel mai mare bine.

Contrastul oferă vizibilitatea, dar vizibilitatea trebuie contrabalansată cu misterul. **Contrastul, vizibilitatea și misterul** pot fi condiții ale relevanței. Lumina nu există ca lumină pentru că există întuneric, așa cum înțelegem binele din pricină răului. Lumina va fi și dincolo de dispariția întunericului. În noua cetate a lui Dumnezeu, nu va mai fi nevoie nici de soare, nici de alt luminător, pentru că Dumnezeu Însuși ne va lumina⁴⁸. Nu prezența întunericului pune în evidență lumina, prezența luminii judecă întunericul.

Mîntuitorul arată spre adevărata problemă a luminii: nu neîntîlnirea, ci faptul că nu se *ivește*. Este ascunsă. Lumina nu este stinsă, este ascunsă. Pentru a birui cu totul întunericul, lumina trebuie să se urce la locul ei, nu să intre în ființă și să își înceapă existența, ci să *apară*, să răsară. Vizibilitatea va asigura contrastul, iar prezența în locul destinat va produce vizibilitatea. La fel este în cazul sării, la fel în cazul cetății. Toate cele trei imagini poartă cu ele mesajul diferenței în sensul distinctivității față de mediul în care sînt destinate a se dizolva. Sarea este eficientă în carne, tocmai din cauza incompatibilității cu sîngele, lumina iese în evidență în întuneric, tocmai pentru că cele două sînt de neîmpăcat, iar cetatea este vizibilă tocmai din cauza văilor de pe lîngă munte.

⁴⁷ Despre Matei, 4:12-13, SC 254:130; cf. SC 254:126-128

⁴⁸ Apocalipsa 22:5 Acolo nu va mai fi noapte. Și nu vor mai avea trebuință nici de lampă, nici de lumina soarelui, pentru că Domnul Dumnezeu îi va lumina. Și vor împărăți în vecii vecilor.

Relevanța înțeleasă ca vizibilitate prin contrast și diferență ar trebui să fie noul program al bisericilor noastre, iar *prezența sacrificială*, dar în *bună așezare*, ar trebui să fie tendința cea mai proeminentă în comunitățile noastre. O bună așezare a Bisericii față de Lume, dar în lume, va provoca lumea. Dacă cineva care intră într-unul dintre sanctuarele noastre (oare mai poate fi numit așa?) confundă ce facem noi acolo cu ceea ce s-ar întâmpla în cadrul unui concert mediocru de muzică (de cele mai multe ori de proastă calitate și cu o sonorizare îndoielnică) contemporană sau cu o conferință susținută de vreun tip simpatic pus pe glume, atunci ne-am ratat vocația. Este prea evident totul, este prea „pe înțeles”. Domnul nostru nu a fost pe înțeles, deși a căutat să câștige întreaga lume. A vorbit întortocheat și obscur, a creat calambururi și a ascuns sensuri.

De cele mai multe ori, bisericile noastre, care își construiesc programele în așa fel încât oamenii obișnuiți cu programele cultural-artistice și „de brigadă”, sau cu Vacanța Mare, Doru Octavian Dumitru, sau cu *Surprize, surprize* să se simtă bine, ratează tocmai esența chemării de a se înălța deasupra ofertei la îndemână. Taina, misterul, înfiorarea, cutremurarea, ritualul pentru care era necesară inițierea prin catehizare au dispărut în favoarea unei accesibilități și disponibilități care i-au răpit bisericii farmecul și frumusețea. Biserica tinde să nu mai aibă secretele ei și Sfînta Sfintelor.

Dar oare este biblic și necesar? Dacă ne uităm cu atenție la scrierile apostolului, vedem că vorbește despre taine și mister și despre un anumit fel de manifestare al comunității creștine care ar putea aduna împrejurul nostru oameni „neștiutori și proști”⁴⁹, care cred că au cunoscut ceea ce nu cunosc și îi smintesc și pe alții.

Chemarea Bisericii este să se manifeste în așa fel încât să fie un spectacol frumos și tainic, de neînțeles pentru lume, iar făcînd binele să provoace admirație, amuțire, uimire și tăcerea plină de complexe. Biserica este o societate a elitei, o elită selectată după criterii care sînt cunoscute doar Marelui Păstor, care trece prin strunga Staulului Său oameni de toate nivelurile culturale, de toate profesiile, și chiar și cei debili înțeleg Calea Domnului, dar cei vădit înțelepți în ochii lor n-o pricep. Din cauza pierderii contrastului, misterului și tainicului, Biserica nu mai oferă acea înfiorare și spaimă sfîntă, reverența și sentimentul de inadecvare a omului firesc cu sfințenia. Timiditatea este alungată de un mediu în care omul de lume se simte mult prea repede și mult prea abrupt, mult prea bine, prea comod, prea repede integrat și mult prea „acasă”.

⁴⁹ 1 Petru 2:15

Este de înțeles acum de ce majoritatea celor care se convertesc către bisericile tradiționale liturgice în Occident vin din biserici „relevante” în sensul cel mai prost al cuvîntului? Este de înțeles de ce îi adunăm doar pentru o vreme pe oamenii care caută o experiență religioasă, după care îi pierdem în favoarea religiilor orientale cu mare succes pe piața de religii de o vreme încoace? Este de înțeles de ce clientela bisericilor relevante este formată în primul rînd din copiii din celelalte biserici evanghelice, crescuți în medii mult prea înguste pentru gusturile lor, dar care caută doar un loc în care să aibă un pic de baterie și să vină îmbrăcați în așa fel încît să nu fie condamnați?

Biserica trebuie să își recupereze tainicul, misterul, liturgicul, pentru a crea contrastul și pentru a-și recîștiga distinctivitatea față de orice alt mediu în care taina nu-și are locul. Biserica ar trebui să își refuze prea generoasa accesibilitate și disponibilitatea cu mireasmă de ușurătate. Biserica trebuie să-și recupereze aciditatea, tăișul și sărătura pentru a realiza incomoditatea și sentimentul de inadecvare a celui care caută prezența lui Cristos în comunitatea Duhului. Biserica trebuie să capete din nou altitudinea de care a fost speriat poporul atunci cînd Moise a început să urce pe munte cu Dumnezeu.

Biserica ar trebui să fie pe muntele pe care urcă Moise, Biserica ar trebui să fie jertfă sărată⁵⁰ pentru altar, Biserica ar trebui să fie lumină de neatins pentru pruncii spirituali, sus, în sfeșnic, nu prea la îndemîină, Biserica ar trebui să fie așa de sus pe dealul urcușului spiritual, încît orice neantrenat să gîfîie plătind prețul urcușului atît de tare, încît cerul gurii pruncilor să se încrețească la gustarea bucatelor grase și miezoase, din belșug condimentate, pe care le oferă.

Atunci vom redescoperi necesitatea călăuzirii, sprijinirii, a purtării poverilor, adică a mentorului spiritual și a uceniciei. Un mediu în care totul este lesne de înțeles, o sare care este prea slabă și o lumină pusă sub pat oferă o atractivitate de scurtă durată pentru orice căutător. Cam așa se întîmplă în cazul unei fete ușurate, fiica Sionului, care, în loc să fie o cetate greu de cucerit, este un fel de covergă între castraveți⁵¹, iar „prieteni” o părăsesc foarte repede pentru a căuta fata misterioasă, inaccesibilă, cea de cucerit ca o cetate, pecetluită ca mireasa din Cîntarea Cîntărilor⁵². Dacă Biserica nu va oferi răspunsul la această căutare a oamenilor, la această foame adînc pusă în noi de Dumnezeu, atunci cine îl va oferi? Cine?

⁵⁰ Marcu 9:49 Pentru că fiecare om va fi sărat cu foc și orice jertfă va fi sărată cu sare.

⁵¹ Isaia 1:8 Și fiica Sionului a rămas ca o colibă în vie, ca o covercă într-un câmp de castraveți, ca o cetate împresurată.

⁵² Cîntarea Cîntărilor 4:12 Ești o grădină închisă, soro, mireaso, un izvor închis, o fântână pecetluită.

Dacă tot este să apelăm la „firea” oamenilor pentru a-i atrage spre biserică, oare de ce nu am apela, ca buni pescari de oameni, chiar la momeala „fructului oprit”? În Cîntarea Cîntărilor, tensiunea dragostei și atractivitatea celor doi miri unul față de celălalt este garantată tocmai prin acest joc de-a v-ați ascunselea. Mirele aleargă, călătorește, caută, mireasa umblă prin cetate, aleargă prin vii, fiecare dintre miri are drum greu de făcut spre celălalt. În Cîntarea Cîntărilor se călătorește mult, se vorbește mult, se ocolește mult, de aceea este o cîntare frumoasă, pentru că este „pe ocolite” și pentru că ușa este închisă și clanța bine asigurată. Ușile închise din Cîntarea Cîntărilor și odăile care garantează despărțirea între înăuntru și afară, acelea măresc dorința mirelui și tînjirea miresei. Să tînjească oamenii după Biserică tocmai pentru că este diferită, să o dorească tocmai pentru că este greu accesibilă, să plătească prețul urcușului, prețul așteptării celei de dincolo de uși, să fie curioși precum copiii asupra tainelor părinților și să iscodească cu întrebări pentru răspunsuri ascunse în mister.

Relevanța creștină nu poate fi imaginată în afara **agresiunii, conflictului și alungării**. Toate aceste trei imagini sînt agresive. Noi spunem că lumea ne agrează, ne păgînzează, dar dacă ne uităm bine la ce vrea să ne comunice Domnul, toate aceste trei imagini presupun agresivitatea prin sacrificiu. Sarea alungă sîngele pentru că se dizolvă, sacrificîndu-se, dar îl alungă. Lumina alungă întunericul, consumînd uleiul, dar îl alungă prin prezență. Cetatea pe un munte poate fi cucerită, dar este acolo pentru război, pentru descurajarea atacatorilor. Sarea se trece, uleiul se arde, soldații din cetate mor, dar aceasta este soluția pentru sînge, întuneric și război. Sarea alungă sîngele, lumina alungă întunericul și cetatea alungă dușmanii.

Biserica trebuie să se sacrifice. Nu va trece neobservată. Trebuie să își recapete vizibilitatea, paradoxal, prin ascundere, prin recăpătarea misterului. Nu va fi uitată și necăutată. Biserica trebuie să devină agresivă. Din păcate, mai ales în ultima jumătate de secol, vocea Bisericii a devenit tot mai timidă, și brațele ei către lume tot mai slabe. Întinde mîna pentru strîngeri oficiale după semnări de protocoale și prea puțin pentru ajutorare în sacrificiu sau pentru a ridica steagul împotrivirii.

Evenimente politice, legi, chestiuni publice la care Biserica ar fi trebuit să glăsuiască s-au defilat fără a fi împiedicate de nici un strigăt de împotrivire. Biserica creștină nu și-a abandonat numai rolul de profet, ci și pe acela de împotrivor față de păcat, de potrivnic al răului. Biserica va deveni din nou *relevantă* în sensul etimologic al cuvîntului, adică va fi din nou audibilă și vizibilă, greu de ocolit și greu de ignorat, dacă va ataca, renunțînd la exilul de dincolo de zidurile catedralelor.

Relevanța Bisericii Sfinte nu poate fi concepută fără **separare**. Sarea este din pământ, dar are putere tocmai pentru că este separată de țărână, dacă se amestecă cu nisipul, atunci nu mai este bună decât pentru a fi complet amestecată, strivită sub tălpi. Opoziția *sare – pământ* arată sursa sării, dar și destinația în cazul ratării, reîntoarcerea în pământ. La fel și în cazul luminii, ratarea e prezentă în text: oborocul. Sarea trebuie ținută departe de pământ. Lumina departe de obroc, cetatea departe de vale.

Ideea de *relevanță* cu sensul de *înălțare* a sării pe masă, a luminii în *fosfor*⁵³, a cetății pe munte trimite, de asemenea, la separare „față de...” este consecventă ideii de separare prezente în toate cele trei imagini, prin mișcarea pe verticală: *jos – sus*. Aceasta este *separarea* care traversează ca un fir roșu toată Scriptura. Teodor de Mopsuestia spune că viciul este obrocul care ascunde lumina virtuții⁵⁴. Augustin spune că interesele lumești și pămîntești reprezintă obrocul care poate ascunde buna învățătură și adevărul Scripturilor. Adevărul este cel care trebuie pus în sfeșnic⁵⁵.

Puterea bisericii stă în *diferență*, nu în *asemănare*, la fel ca în cazul poporului evreu, separat de neamurile dimprejur. Tocmai pentru că sîntem altfel vom fi prizoniți, tocmai pentru că facem lucrurile diferit, tocmai pentru că veți fi tăiați împrejur, însemnați în carne, îmbrăcați altfel, cu o altă zi de închinare, cu o altfel de preoție, cu un altfel de cort, culori diferite, simboluri diferite, însemne diferite, structură de autoritate diferită, răsturnată cu totul față de lume, tocmai aceste lucruri creează... relevanța, evidența și, în consecință, reacția.

Diferențierea ca scop în sine nu este nimic. Distinctivitatea este marcă a unui lucru mult mai profund: alegerea făcută de Dumnezeu în dreptul poporului Israel, punerea deoparte pentru El. Diferența și separarea nu sînt un scop în sine, ci consecințe naturale ale unui legămînt transformator cu Dumnezeu. Diferențierea față de culturile din proximitate și separarea față de *ethosul* neamurilor sînt consecințe ale unei relații. Separarea nu presupune fuga din lume, așa cum Dumnezeu nostru sfînt și cu totul transcendent nu S-a despărțit de om, ci Și-a trimis Fiul să Se întrupeze.

Relevanța presupune **exclusivitatea**. Cele trei metafore presupun logica terțului exclus, o logică a radicalității: *ori-ori*. Nu există a treia cale. Evanghelia după Matei este

⁵³ Purtătorul de lumină, suportul pentru torță.

⁵⁴ Fragmentul 26, MKGK 105.

⁵⁵ Predica de pe munte 1.6.17, PL 34:1238; FC 11:35.

Evangelia unui Isus Radical, care ne cheamă fie în lumină, fie ne îndepărtează în întuneric și scrișnirea dinților, fie ne duce la masă cu El; fie sub picioarele Lui, ca vrăjmași ai Săi, fie în Cetatea cerească, fie în afara zidurilor, unde viermele nu doarme. Biserica și-a pierdut puterea de a judeca după logica *ori-ori* și încearcă metoda lui *și-și*. Isus, care a spus: „Cine nu este cu Mine este împotriva Mea”, este Cel care ne îndeamnă la opoziție fundamentală față de stricăciune, întuneric și vale. „Extremismul” lui Isus a fost trădat pentru un idolaș tolerant, îmbrăcat în *political correctness*. De aceea noua orientare a Bisericii este spre toleranță fără nici cea mai timidă afirmare a standardelor morale ale Evangheliei. Acestea ar trebui strigate profetic de pe înălțimi.

Relevanța reconceptuată ca „elevare” are ca ultim scop **proslăvirea, *elevarea* lui Dumnezeu**, nicidecum dorința de a intra în același dicționar cu lumea. Oare care alta ar fi ținta procesului de diferențiere față de lume decât câștigarea slavei lui Dumnezeu? Și cum altfel ne-am putea diferenția urgent și vizibil, cât mai „scandalos”, decât prin ceea ce sare cel mai mult în ochi: faptele bune.

Augustin, în Predica 54:3 face o analiză foarte creativă asupra acestei fraze din versetul 16: „ca ei să vadă faptele voastre bune și să slăvească pe Tatăl vostru care este în ceruri”. S-ar putea ca cineva să dorească să fie văzut de alții. Să presupunem că își caută glorie și avantaje pentru a fi „elevat” în ochii altora. Dacă face acest lucru, nu împlinește nici una dintre poruncile Domnului din acest text, pentru că încearcă să își arate neprihănirea în fața altora ca să fie văzut și apreciat de confracți. Astfel, această lumină a lui nu se îndreaptă spre Tatăl care este în ceruri, ci lumina cade pe făptuitor⁵⁶, așa cum se întâmplă cu cei despre care vorbește apostolul⁵⁷. Discreția și vizibilitatea sînt greu de pus împreună. Cel care face fapte bune nu poate trece neremarcat, dar atunci cînd devine vizibil, lumina care strălucește jos⁵⁸ trebuie atribuită Tatălui, Celui de Sus.

⁵⁶ *Sermo* 54:3, PL 38:373; FC 11:229-230

⁵⁷ Filipeni 2:21 Ce-i drept, toți umblă după foloasele lor, și nu după ale lui Isus Hristos.

⁵⁸ Pe tot parcursul Predicii de pe Munte se poate urmări această tensiune între *sus* și *jos*.

5. Un Dumnezeu separat, *elevat și relevant*

Dacă Dumnezeu este privit de VT ca fiind cu totul sfânt și separat de Lume, Cristos a venit în lume, S-a întrupat pentru a noastră mântuire. Între aceste două mișcări ale Dumnezeirii, distanțarea față de popor spre munte și coborârea în cort între oameni, se poate înțelege felul în care ar trebui să se miște poporul lui Dumnezeu față de lume, spre munte, în credincioșie, spre părtășia liturgică cu Dumnezeu și întrupându-se sacrificial în mijlocul culturii în care trăiește. Perspectiva teologică, aceea a sfințeniei, nu trebuie să lipsească, după cum nu trebuie să lipsească perspectiva cristologică, a pogorământului față de lume.

Idolatria veterotestamentară, atât de urâtă de Domnul, nu a însemnat doar îndepărtarea de Dumnezeu, cât mixtura, amestecul cu obiceiurile popoarelor dimprejur, care au dus la modificarea imaginii despre Dumnezeu, dar despre Același Dumnezeu. Idolatria este un proces de *resemnificare*. Nu este schimbarea semnificatului, numai a semnificantului. Nu este o schimbare de esență și conținut (ACESTA este Dumnezeul care ne-a scos din țara Egiptului)⁵⁹, este o schimbare pur formală (ACELUI Dumnezeu I se dă o FORMĂ). Și atunci, de ce Se supără așa de tare Dumnezeu?

Oare pe El nu-l interesează esența închinării noastre, este chiar așa de interesat de forme? Israel nu dorea să își schimbe Dumnezeul în episodul cu vițelul de aur, dorea numai să Îi găsească chip. L-a găsit: după chipul pe care l-ar fi dat egiptenii. Nu doreau negocierea esențialului (atât de invocat de adepții relevanței ca adaptare), ci schimbarea unei forme... de fapt, căpătarea unei forme, pentru că Dumnezeul lor era Duh.

Una dintre tensiunile care apar foarte des în discuțiile despre relevanță este tocmai relația dintre formă și conținut, esențial și neesențial. Dacă citim în Scripturile Vechiului Testament, vedem că Dumnezeu S-a luptat foarte mult cu separarea poporului iudeu la nivelul formelor și, aparent, putem judeca noi, la nivelul „neesențialului”. Se spune că diavolul stă în detalii. Această expresie are nevoie de o corecție: lui Dumnezeu Îi plac detaliile. Altfel, de ce i-ar fi comandat lui Moise atât de amănunțit și atât de mult repetat, de o redundanță enervantă,

⁵⁹ Exod 32:4 El i-a luat din mâinile lor, a bătut aurul cu dalta și a făcut un vițel turnat. Și ei au zis: „Israele! Iată dumnezeul tău, care te-a scos din țara Egiptului.”

5 Când a văzut Aaron lucrul acesta, a zidit un altar înaintea lui și a strigat: „Măine va fi o sărbătoare în cinstea Domnului!”

6 A doua zi, s-au sculat dis-de-diminează și au adus arderi de tot și jertfe de mulțumire. Poporul a șezut de a mâncat și a băut; apoi s-au sculat să joace.

felul în care să își îmbrace preoții, felul în care, în amănunt, să se facă cortul, instrumentele? Detalii, detalii, detalii. Neesențial și formal. De ce? Pentru că toate aceste detalii neesențiale au creat o cultură a separării sănătoase, un *ethos* distinctiv, un rit diferențiat, care trimitea spre cele esențiale: relația cu un Dumnezeu unic, diferit de al celorlalte popoare și cu totul transcendent, separat de această lume.

Acesta este și Dumnezeul Bisericii. Unic, separat, transcendent, diferit. Oare aceasta n-ar trebui să se reflecte în liturgiile noastre? Slujbele noastre ar trebui să fie diferite și de manifestările cultural-artistice de orice fel, dar și față de slujbele de un ritualism formal excesiv pe care le putem vedea împrejurul nostru, urmare a *ghettoizării*. Biserica este chemată să vorbească despre Dumnezeul Ei, fără să-L „chipuiască” precum evreii cu vițelul, dar să-L reprezinte spunând în comun: A TA este Împărăția, și Puterea, și Slava, în veci, Amin!

Felul în care arată slujbele noastre comunică despre un Dumnezeu micșorat la statura unui șef de ședință, în loc să le transmitem oamenilor că au de-a face cu Împăratul Împăraților și Domnul Domnilor, un Dumnezeu despovărat de puterile Sale cutremurătoare, transformat într-un jucăuș saltimbanc, menit să ne distreze și să ne distragă din fața întrebărilor supărătoare cum ar fi moartea, boala și păcatul, un Dumnezeu dezbrăcat de mantia Slavei Lui și îmbrăcat în blugi și *business casual*, în cel mai bun caz, dacă nu cumva într-o cămașă hawaiiană *cool*. Unde este atunci Împărăția, și Puterea, și Slava din finalul Rugăciunii Domnești care se spune în fiecare Liturghie? Nu optez pentru un Dumnezeu îmbrăcat în straie încărcate și încețoșat de fumul candeliei, ci pentru Acela care are grijă și de pâinea cea de toate zilele. Nu aleg un Dumnezeu îmbogățit cu lăncișoare de aur și cu haine grele și fistichii, ci Îl aleg pe Acela care pentru noi și pentru a noastră mîntuire S-a Întrupat și a avut o singură cămașă, cu o singură cusătură. Isus, elevatul!

Isus Cel Întrupat este proslăvit pe cruce, ridicat pe cruce, *elevat*, dar și o *ridicat* ca piatră de poticnire. Isus S-a făcut ca noi pentru ca noi să devenim ca El. Această frază a străbătut vremurile patristicii clasice. Isus S-a întrupat ca să ne poată ridica din mijlocul acestui „neam păcătos și rău”, tocmai pentru a mîntui acest neam prin copiii Lui, răspîndiți ca sarea și lumina. Relevanța autentică nu poate fi înțeleasă decît în context cristologic și cristocentric. Așa cum Isus a venit în lume, fiind prezent, făcîndu-Și cort între noi, cum spune apostolul⁶⁰, a fost prezent, diferit, misterios și sacrificat. Biserica își găsește calea cea mai

⁶⁰ Ioan 1:14

bună de a fi lumină, dacă este iluminată de El. Cromatius, în *Tratatul despre Evanghelia după Matei*, spune că El Însuși este Lumina Lumii și, în consecință, numai strălumiți de El, numai atunci putem fi și noi adevărate lumini în întunericul acestei lumi. Prin ucenici, El Își împărtășie lumina peste lume⁶¹. Această idee a transferului de lumină și a transferului de sfințenie (sarea), ridicarea din morți împreună cu Cristos (elevarea) reprezintă inima unei eclesiologii fundamentate într-o cristologie sănătoasă, o eclesiologie a dependenței în Har de Cristos, Capul⁶².

Isus a exemplificat cel mai bine în viața Lui ce înseamnă să fii relevant. El a fost *elevat*. Aici iar trebuie să îl invocăm pe Steinhardt. Isus a fost un boier, nobil, distins, solemn, rafinat, dar nu numai atât. Isus a fost *elevat* și *elevant* și în sensul în care a ieșit tot timpul la iveală și i-a scos pe alții din anonimat. Este elevat în sensul în care ne ridică din moarte la viață, cum îl ridică pe unul ca Petru din deznădejde. Isus a fost cel sacrificat și Cel care S-a consumat ca o jertfă pentru noi! Isus, misteriosul, a făcut totul diferit, pentru a crea vizibilitatea prin contrast. Isus, vrăjmașul vrăjmașilor lui Dumnezeu, a pus mîna pe bici și a alungat negustorii din Templu. Dacă înțelegem relevanța în contextul sacrificiului, consumării, contrastului, vizibilității, misterului, agresiunii și alungării, iată-L pe Isus, Isus cel paradoxal. Domnul alungat, dar care alungă la rîndu-I. Sacrificatul Preot, consumat, dar Judecător. Cel peste tot văzut și peste tot prezent, dar ascunzîndu-Se retras pe munte. Ce-a spus, a împlinit! Acest Isus este Cel înălțat, elevat, pe Cruce, o cruce peste care nu se poate trece. Acest Isus, astfel și biblic înțeles, în contextul Scrierilor Vechiului Testament, este relevant pentru oricare cultură, dar tocmai din pricina *elevației* Sale.

N-am întîlnit om care să nu înțeleagă despre Isus și despre Cruce, dacă îi explici cu Biblia în mîini, fără scîlîmbăieli și fără *cool*-isme. N-am întîlnit om pentru care să nu fie „relevantă” istoria evanghelică a lui Cristos. Avem nevoie de așa-zisa relevanță numai ca să le explicăm oamenilor lucrurile secundare Evangheliei, nu Evanghelia. De asemenea, Isus este relevant, elevat, dar elevat și într-un alt sens: este ca o ridicătură spre poticnirea tuturor. Romani 9:33 - După cum este scris: „Iată că pun în Sion o Piatră de poticnire și o stîncă de cădere: și cine crede în El nu va fi dat de rușine.”⁶³ Isus este *Scandalon*. Isus este scandalos în

⁶¹ CCL 9a:285, *Tratatul despre Matei*, 19.1.1-2, citat de Oden, p. 93

⁶² Ioan 15:5 Eu sunt Vița, voi sunteți mlădițele. Cine rămâne în Mine și în cine rămân Eu, aduce multă roadă; căci despărțiți de Mine, nu puteți face nimic.

⁶³ Romani 9:33

sensul etimologic al cuvîntului. Piatra de care ne împiedicăm toți, cea peste care nu putem trece. Este piatra peste care cădem sau care cade peste noi⁶⁴.

Dacă astfel este Capul, cum ar trebui să fie Trupul? Dacă astfel este Mirele, poate fi Mireasa altfel? Dacă discutăm despre relația cu lumea, cum am putea să facem acest lucru fără a ne așeza bine catargul relației dintre noi și Dumnezeu. Biserica greșește prin faptul că dă prea multă atenție relației dintre Ea și lumea Ei, fără anterioritatea unei teologii solide referitoare la relația dintre Ea și Dumnezeu Ei.

6. Regăsind relevanța între Ghetto-ul izolării și Veneția măștilor

De multe ori în dialogurile dintre evanghelici și reprezentanții bisericilor tradiționale apar fraze de genul: „Da, ai voștri sînt mai buni?” Iar noi spunem: „Uitați-vă la Domnul! El e bun... noi sîntem răi.” Scuzele noastre pentru o etică deja compromisă și pentru un *ethos* greu de recunoscut de părinții și bunicii noștri, pe lîngă faptul că sînt penibile, trădează necunoașterea Scripturilor. Da, nu prin fapte sîntem mîntuiți, ca să nu se laude nimeni⁶⁵, dar Domnul spune... ei vor vedea faptele voastre bune și Îl vor slăvi pe Dumnezeu⁶⁶. Etica este importantă drept consecință naturală a teologiei, a cunoașterii de Dumnezeu și a relației cu Dumnezeu, a plasării în proximitatea lui Dumnezeu. Acest tip de etică și *ethosul* care decurge de-aici plasează Biserica pe o poziție ireconciliabilă cu lumea din jur.

Cînd au apărut evangheliile în România, oamenii i-au perceput ca fiind diferiți, cu totul *altfel* și i-au perceput așa nu datorită teologiei lor, care era foarte simplu articulată și înfășată în citate din Biblie memorate cu grijă. Credincioșii noștri au fost cunoscuți ca *altfel* prin cunoașterea Bibliei și rugăciunile făcute la orice vreme, cu naturalețe, seninătate. Ba, au mai fost cunoscuți prin *nu*-urile pe care le practicau, prin retragerea față de „lume”, hore, șezători, discoteci, fumat, băut, vin, petreceri și altele ca acestea. *Ethosul* retragerii și

⁶⁴ Luca 20:18 Oricine va cădea peste piatra aceasta va fi zdrobit de ea: și pe acela peste care va cădea ea, îl va spulbera?”

⁶⁵ Efeseni 2:8 Căci în har eți mîntuiți, prin credință, și aceasta nu e de la voi: este darul lui Dumnezeu; 9 Nu din fapte, ca să nu se laude nimeni.

⁶⁶ Matei 5:16 Tot așa să lumineze și lumina voastră înaintea oamenilor, ca ei să vadă faptele voastre bune și să slăvească pe Tatăl vostru, care este în ceruri.

separării, etica interdicțiilor și normele stricte și foarte simple de conduită i-au plasat pe credincioșii evanghelici în zona batjocurii și caricaturii. În loc ca acest fapt să ne producă bucuria de care vorbește Mîntuitorul cîteva versete mai sus⁶⁷, am încercat să ne izbăvim de izolare, de gonire, de urmărire și de injurii.

Anularea diferenței a devenit program ideologic în numele unui proces de persuasiune care nu mai convinge pe nimeni, ba mai mult, sîntem priviți ca duplicitari. Identitatea evanghelicilor, percepută istoric prin diferență, separare și retragere, este compromisă prin diferitele mișcări, unele izolaționiste, cu înclinații spre o altfel de *ghettoizare*, altele, cele mai multe, apte ale aclimatizării și adaptării. Cei care în trecut au înțeles că pocăiții erau diferiți: lucrau diferit, se îmbrăcau diferit, își educau copiii diferit, acum nu mai înțeleg nimic, pentru că nici mesajul de dincolo de *ethos* și etică nu este bine articulat.

Așa se face că procesul de *ghettoizare* continuă pentru unii ca urmare a reacției de frică față de schimbare, un proces la fel de bolnav, dar de ale cărui consecințe izolante alții sînt mîndri. De altă parte, un complex de inferioritate a generat dorința de a fi tot mai aproape de *Veneția*, loc al balurilor mascate, spre *secularizare*. Efectul acestei pendulări blestemată între Ghetto și Veneția, îl simțim zi de zi în viața eclesială de pe tot pămîntul. Între *ghettoizare* și *secularizare*, Bisericii îi este greu să mai iasă la iveală, adică să fie *relevantă*, fie se cufundă în mocirla în care să bălăcește purceaua⁶⁸, fie fuge și se închide dincolo de porțile mănăstirii, de frica stropilor de noroi.

Ideea că noi nu avem ce arăta lumii și că lumea nu ar trebui să ne judece faptele, ci să-L caute numai pe Domnul, să se uite la Cristos, nu la noi, este străină de Scriptură și creează o biserică docetică, neîn-Trup-ată. Arătăm lumii spre Cap, fără a-i arăta Trupul. Mirele este celebrat fără Mireasă. Prolungirea lui Cristos pe pămînt este Biserica, adunarea ucenicilor cărora Isus le spune... *și văzînd faptele voastre bune, înfăptuite aici pe pămînt, pregătite mai dinainte să umblăm în ele*⁶⁹, doar așa Îl vor lăuda pe Dumnezeu din ceruri. Din această cauză, neoprotestanții au vorbit despre har în contextul unei etici foarte stricte și înguste. Etica neoprotestantă a fost aspră, *ethosul* bine conturat, căile îngustate, chiar mai îngustate decît ale Scripturii uneori, cu primejdia fariseismului la fiecare dintre limite. Iată, totuși, că din pricina

⁶⁷ Matei 5:11 Ferice va fi de voi cînd, din pricina Mea, oamenii vă vor ocări, vă vor prigoni și vor spune tot felul de lucruri rele și neadevărate împotriva voastră!12 Bucurați-vă și veseliți-vă, pentru că răsplata voastră este mare în ceruri; căci tot așa au prigunit pe prorocii, care au fost înainte de voi.

⁶⁸ 2 Petru 2:22 Cu ei s-a întîmplat ce spune zicala adevărată: „Căinele s-a întors la ce vărsase” și „scroafa spălată s-a întors să se tăvălească iarăși în mocirlă.”

⁶⁹ Efeseni 2:10 Căci noi suntem lucrarea Lui și am fost zidiți în Hristos Isus pentru faptele bune pe care le-a pregătit Dumnezeu mai dinainte, ca să umblăm în ele.

ethosului și eticii înstrăinate de lume, pocăiții n-au putut fi trecuți cu vederea, ieșind la iveală față de lume.

Poate că bisericile evanghelice din România ar trebui să-și reevalueze eclesiologia teoretică și practică în lumina a două relații în cruce: relația Bisericii cu Isus Cristos, Capul; și, mai apoi, pe cale de consecință și implicație, relația Bisericii cu lumea. Probabil atunci am putea răspunde și la nevoile reale ale lumii într-un mod care să nu contrazică ontologia Bisericii și într-un cadru care să nu-I contrazică misiunea încredințată chiar de Domnul Ei. Abia după ce Biserica își redefinește identitatea în contextul unei eclesiologii cristologice și a unei cristologii eclesiale, ne putem întreba ce anume așteaptă lumea de la noi.

De ce au nevoie oamenii? De parcă ei ar ști ce vor? Atunci să-i ascultăm? Să facem marketing eclesial? Sondaje? „Ce vor tinerii să le dăm ca să nu-i pierdem în lume?” Ce este Biserica? O instituție de asistență socială? Numai atât? Un club pentru socializare? Un centru de *entertainment*? Oare de ce au nevoie oamenii? De hrană, de îmbrăcăminte, de mâncare, de distracție... De ce ar avea nevoie lumea în care trăim de Biserică, pînă la urma urmei? Există vreo nevoie pe care numai Biserica o poate împlini și numai Ea? Dar oare biserica poate să le ofere ce doresc ei, semenii noștri? Poate Biserica să ia locul Filarmonicii? Poate Biserica lua locul Statului? Biserica se află în delictul geloziei și furtului a ceea ce sînt destinate a face alte instituții, neglijîndu-și sarcina pe care nici o altă instituție de pe pămînt nu o poate împlini. Aceasta este calea sigură spre a ne pierde adevărata relevanță. Turla bisericii reprezenta o declarație în legătură cu rolul bisericii în tîrgul dominat de acele înălțimi, biserica arăta direcția spre care Își îndrepta preocupările. Acum, Biserica tînjește la firimiturile care cad din turnurile marilor companii și din birourile marilor sponsori. Ce poate oferi biserica?... Foarte multe, dar, printre altele, o alternativă morală, o lumină a cunoașterii și protecției. Sare împotriva stricăciunii, lumină împotriva întunericului și scăparea după ziduri în vreme de război. Biserica poate să-i ofere lumii protecția de ea însăși. Oamenii nu au nevoie de un zgomot pe care îl pot găsi oriunde în altă parte, nici de imitarea unor show-uri de televiziune într-un mod penibil de neprofesionist. Oamenii care vin să se ascundă în cetatea Bisericii au bolnavi în spital, au morți, au copii cu handicap. Cei care vin la masa Bisericii au nevoie de vindecare, sare pe rană, muștrare și învățătură. Cei care vin din întunericul de afară au nevoie nu de penumbră, ci de lumina cunoștinței.

Cei care se simt prost în pielea lor au nevoie să se simtă și mai prost în prezența Domnului, pînă la frîngerea pocăinței, nicidecum să se simtă bine. Cei care vin cu zîmbetul larg lipit pe față, dar cu sufletele țândări, nu trebuie să rîdă la glumele proaste și fără sare ale

pastorilor în blugi și plini de *coolisme*, transformați în *entertaineri* de profesie, circari și disc jockeys, aceia trebuie să se prăbușească în plîns, lăudînd pe Domnul. Cei care au venit legănîndu-se în ezitare, n-au venit să se zbînțuie, ci să îngenuncheze. Oamenii au nevoie de lumină, de profeție, de adăpost în război. N-ar trebui să-i considerăm proști și naivi și să le modelăm portretul-robot după propriile frustrări de frați ai fiului risipitor. Într-o lume care se balansează între circ și pîine, Biserica ar trebui iasă în evidență ca un catarg care nu se mișcă, mărturisind despre un Păstor care nu Se schimbă, nicicum ca nuiaua care se unduiește după orice vînt de învățătură.

Dar acum? Biserica nu mai este vizibilă, pentru că nu a știut să se ascundă la vreme, și-a pierdut pacea pentru că nu a știut să se lupte când trebuia, nici pentru ce să își poarte bătăliile și nu stă dreaptă pentru că nu s-a răsturnat față de lume. Nu mai este purtătoarea adevăratei înțelepciuni, pentru că nu a înnebunit față înțelepciunea lumii. Biserica nu mai este liberă, pentru că n-a știut să se lase stăpînită de Mire. Biserica nu mai este frumoasă, pentru că s-a confundat cu lanul de grîu, nu mai este relevantă în sensul distinctivității, tocmai pentru că își dorește foarte mult să fie relevantă în sensul secularizării. Fata înțeleptului trebuie să se spele de praful de cărbuni și să își recapete distanța, și, odată cu distanța și elevația, farmecul și misterul. Nu de la cărbunii stinși vine lumina, iar cenușa lor amestecată cu sarea ne amărăște pîntecele. Să lăsăm cărbunii în vatră! Să ne pocăim, întorcîndu-ne la untdelemnul curat din care vine lumina nepîlpîitoare și greu de intimidat! Să ieșim din semiîntuneric și să ne urcăm din nou pe masa Domnului, ca sarea veritabilă aleasă din pămîntul în care sîntem făcuți una cu țărîna, să ne așezăm din nou în sfeșnic și să ne ridicăm iar pe dealuri, pentru a striga mesajul mîntuirii într-o limbă frumoasă și fascinantă, plină de mister!...

Acum, după ce am studiat cele trei metafore din capitolul 5, Predica de pe Munte, am putea reevalua modelul după care ne vedem ca Biserică trăitoare în lume? În lume, separată de lume, pentru lume, deasupra lumii?

Concluzii și sugestii

La finalul acestui modest exercițiu interpretativ, am dori să punem cap la cap câteva concluzii și să sugerăm posibile căi de soluționare a problemelor în cadrul comunității teologilor evanghelici din spațiul românesc.

1. Biserica se află astăzi într-un nou context ideologic, cultural, sociologic și economic, cotext recreionat prin prisma a două evenimente majore care încadrează ultimii aproape 20 de ani: ieșirea din comunism, cu cicatrici și sechele, și intrarea în spațiul european, cu false nădejdi și timpurii dezamăgiri. Credem că bisericile evanghelice din România nu au fost pregătite nici pentru primul eveniment, și cu atât mai puțin pentru al doilea. Biserica nu poate da vina nici pe sistemul comunist, nici pe cultura care s-a dezvoltat în jurul nostru, ci numai pe Ea Însăși.

2. Dat fiind noul context, Biserica a încercat să se „repoziționeze” față de societate, față de „noua lume”, dar s-a repoziționat în primul rând ideologic, cultural, sociologic, economic, politic și mai puțin din punct de vedere teologic. Din pricina acestui fapt, încet, dar sigur, în bisericile evanghelice din România s-au născut întrebări legitime care vizau relația dintre așa-numita „lume” și Biserică. Din păcate, răspunsurile au venit din sfera pragmaticului și imediatului, fie printr-o adaptare conjuncturală de urgență pentru *fata morgana* a unei sperate audiențe crescute, fie prin respingere și izolare. În loc ca răspunsul teoretic și soluțiile practice să vină din sfera teologiei biblice și a afirmațiilor dogmatice, din păcate, un heurupism entuziast și inițiative haiducești fragmentante au creat falii greu de trecut astăzi între adepții așa-zisei „relevanțe” (*secularizarea*) și adepții unui fals conservatorism (*ghettoizant*), situați și unii, și alții dincolo de soluția reală pe extreme pendulare. *Ghettoizarea* și *secularizarea* au fost definite pe parcursul studiului ca termeni tehnici. Când Biserica a ales „separarea biblică”, aceasta s-a transformat în ghettoizare, când a ales „relevanța”, a ales-o potrivit unei definiții străine chiar denotației termenului, dăruindu-i conotația de *adaptare*, *aclimatizare*, *ajustare* față de lume. Această concepție s-a repercutat negativ asupra felului în care s-a înțeles pe Sine din punct de vedere ontologic.

3. Dacă este să vorbim despre o criză de identitate în comunitatea evanghelică românească, atunci această criză ar trebui analizată din lăuntru Bisericii, dinspre Biserică spre lume. Criza de identitate, reală, vizibilă, cu încercări de rezolvare eșuate tocmai pentru că s-a apelat la *fapte* și înfăptuiri, iar nu la teologhisire, poate fi rezolvată doar apelând la

discutarea cauzelor care au generat-o. Cauza crizei de identitate a bisericilor evanghelice din România și nu numai stă în faptul că eclesiologia românească a apelat la categorii de judecată și analiză străine ontologiei Bisericii. Ceea ce au uitat eclesiologii români, calificați sau nu, amatori sau de ocazie, este că relația dintre Cap și Trup, Mire și Mireasă este constitutivă ontologic Bisericii, și nu relația dintre Lume și Biserică, relație după care s-a modelat comportamentul eclesial al ultimilor cincisprezece ani. Pentru re-semnificarea Bisericii și restaurarea eclesiologiei noastre, ar trebui să facem trei pași în următoarea ordine: *contemplarea, autorefecția, și abia apoi dialogul*.

4. În cadrul discuțiilor teoretice referitoare la Biserică și statutul Acesteia, se observă o criză de limbaj teologic, or se știe că teologia este o știință a vorbirii despre Dumnezeu și Comunitatea Duhului, în acest caz. Dacă nu este cazul inventării unor noi termeni tehnici din dicționarul nostru teologic, poate că este cazul să ne gândim la redefiniri și restaurări ale unor termeni compromiși prin proasta uzanță. Am identificat cel puțin un termen prost folosit, cu implicații devastatoare în aplicarea eclesiologiei noastre: *relevanța*. Deși nici măcar dicționarele laice nu dau dreptate utilizării criticate, termenul s-a impus în mediile evanghelice din România încă dinainte de 1989 cu semnificația de „adaptare la cultura înconjurătoare”, ajustare, aclimatizare, acomodare, secularizare, profanare. Analiza conotației actuale a termenului s-a făcut în cadrul tensiunii dintre *sacru* și *profan*, tensiune pe care am identificat-o în întregul context al Scripturilor vetero și nou testamentare. Am apelat la această paranteză și instrument suplimentar din cauza unei crize subsecvente crizei identitare, confuzia între sacru și profan în cadrul comunităților noastre și pierderea simțului celebrării cu abolirea spațiului și timpului liturgic. Re-crearea unei granițe între sacru și profan ar putea reda „tentația Bisericii” unei generații din ce în ce mai secularizate. Biserica ar putea deveni din nou ademenitoare tocmai prin „urcușul” către ea și prin „misterul” ei.

5. Pentru rezolvarea acestei probleme se impune o redefinire a termenului relevanță: etimologic vorbind, înseamnă *a ieși în evidență, a se ridica iarăși, a elibera de o povară*. Toate cele trei sensuri ar trebui re-aplicate termenului. Biserica ar trebui să se ridice iarăși față de lume, pentru a ieși în evidență, recăpătându-și glasul profetic, dacă s-ar elibera de poverile unei prea lungi aventuri pe coridoarele profanului. În lucrarea de față, s-a încercat o restaurare a sensului pentru termenul *relevanță*, cu suport din partea unui pasaj din Predica de pe Munte, Matei 5:13-16, aflat în contextul „Fericirilor”. Ne-am referit în special la cele trei metafore invocate de Mântuitorul: Lumina, Sarea și Cetatea. Din analiza celor trei metafore s-a putut deduce că sensul *relevanței* poate fi edificat și dintr-o altă perspectivă, și anume, înțelegând-o

ca ieșire în evidență, înălțare, distinctivitate. La o „a doua vedere” asupra celor trei metafore, putem deduce câteva trăsături care decurg din felul în care sînt descrise imaginile referitoare la grupul ucenicilor, avertizați asupra consecințelor pe care le poate avea statutul de „diferit” (prigonire, batjocură, urmărire). Textul implică o mișcare *sus-jos* prin care sugerează dimensiunea recuperării și soluția, sarea trebuie ridicată pe masă, lumina de sub pat și obroc, cetatea pe munte. Aceasta idee este consecventă și cu denotația originală a termenului *relevantă*.

6. Am considerat că cele trei metafore biblice din Predica de pe Munte: sarea, lumina, cetatea au destul potențial teoretic pentru a ne ajuta să ne repositionăm față de lume. Studiind cu atenție cele trei metafore, vom vedea că în constructul ideatic rezultat sînt sugerate *prezența, sacrificiul și consumarea, evidențierea și vizibilitatea, separarea și agresiunea, exclusivitatea și elevarea lui Dumnezeu. Relevanța* autentică înțeleasă drept *distinctivitate* poate fi obținută doar prin *sacrificiu și consumare* din partea Bisericii. *Relevanța* presupune *contrast, vizibilitate și mister*. Relevanța poate fi înțeleasă și drept consecință a unui anumit tip de *agresiune* față de cultura dimprejur, Biserica avînd o vocație imperială, și ca *alungare*. De asemenea, se poate trage concluzia că adevărata relevanță nu se poate împlini decît în contextul sfințeniei, în sens veterotestamentar, ca separare. Biserica devine *relevantă* nu atunci cînd încearcă negocierea cu lumea în care trăiește și cultura în care a fost plasată, ci dimpotrivă, prin crearea unei alternative în opoziție fățișă și profetică față de cultura înconjurătoare, prin crearea unui *ethos* complet diferit și printr-o etică aparent inaplicabilă prin standardele ei amețitor de înalte și înfiorător de înguste.

7. Modul în care Dumnezeu Se definește pe Sine și modul în care L-am „primit” pe Isus trebuie să ne ofere o legătură cu felul în care ne înțelegem pe noi înșine ca popor al Lui și ca Trup al Capului, ca Mireasă a Mirelui. Dumnezeu este Sfînt și cu totul transcendent, Isus este înălțat (elevat) și *proslăvit*⁷⁰. Separarea Bisericii de cultura care îi asigură preajma, dar rămînerea „întru”, în-Trupîndu-Se prin înălțarea lui Cristos-Capul Lumii ar trebui să creeze o tensiune pendulară care să treacă dincolo de acomodarea Bisericii în Lume, dar să nu ducă

⁷⁰ Proslăvirea în Evanghelia lui Ioan are dublă semnificație, înălțarea în slavă, dar și înălțarea ca Jertfă.

Ioan 7:39 Spunea cuvintele acestea despre Duhul pe care aveau să-L primească cei ce vor crede în El. Căci Duhul Sfînt încă nu fusese dat, fiindcă Isus nu fusese încă proslăvit. Ioan 12:16 Ucenicii Lui n-au înțeles aceste lucruri de la început; dar, după ce a fost proslăvit Isus, și-au adus aminte că aceste lucruri erau scrise despre El și că ei le împliniseră cu privire la El. Ioan 12:23 Drept răspuns, Isus le-a zis: „A sosit ceasul să fie proslăvit Fiul omului. Ioan 13:31 După ce a ieșit Iuda, Isus a zis: „Acum, Fiul omului a fost proslăvit și Dumnezeu a fost proslăvit în El. Ioan 13:32 Dacă Dumnezeu a fost proslăvit în El, și Dumnezeu Îl va proslăvi în El Însuși, și-L va proslăvi îndată.

spre izolarea ghettoizantă. Paradigma o asigură Cristos, prin felul în care a venit în lume, dar nu S-a *în-lumit*, S-a ***întrupat*** numai. Un asemenea model ne-ar putea garanta începutul unui discurs eclesiologic care să ducă la găsirea de soluții pentru Biserica *elevată* deasupra lumii, dar *relevantă* pentru lume. Soluția pentru identificarea corectă față de Sine, față de lume nu poate veni din sondaje și statistici, nu din ascultarea democratică a maselor, nici din stabilirea „nevoilor” tinerei generații sau a lumii în care trăim. Soluția la criza tot mai acută în care a intrat și pe care o continuă Biserica nu-și poate avea rădăcinile decât în reformarea discursului teologic, un discurs teologic bine încheiat teoretic, dar responsabil deopotrivă față de parohii. În această cultură, vreme, timp și spațiu în care trăim, în acest fel de *lume*, oamenii au nevoie de o biserică *frumoasă*. Relevanța presupune mecanismul de înfrumusețare – diferența față de mediu creează una dintre condițiile frumuseții (macul în grâu). Acum, când Biserica se contemplă în Oglinda Cuvântului încercând să își curețe hainele de petele de cărbuni, trebuie să reafirmăm faptul că frumusețea Bisericii stă tocmai în Capul ei, Acesta O face diferită, *elevată* și *relevantă* față de orice altă instituție de pe pământ, iar „*frumusețea* Bisericii va salva lumea”⁷¹.

⁷¹ Dostoievski a spus: „frumusețea va salva lumea...”

Bibliografie

- CCL – *Corpus Christianorum, Series Latina*, Turnhout Belgium, Brepols, 1953
- FC – *Fathers of the Church: A New Translation*, Washington, D.C. Catholic University of America Press, 1947-
- MKGK – *Matthaus-Kommentare aus der griechischen Kirche*, Edited by Joshepus Reuss. Berlin: Akademie-Verlag, 1957
- NPNF - *Nicene and Post-Nicene Fathers* (1880s; Reprint: Eerdmanns)
- PG – *Patrologia Graeca*
- PL – *Patrologia Latina*
- SC – H. De Lubac, J. Danielou et al. Eds. *Sources Chretiennes*, Paris: Editions du Cerf, 1941-

- Blomberg**, Craig, *The New American Commentary, An Exegetical and Theological Exposition of Holy Scripture, Volume 22, Matthew*, Broadman Press, Nashville Tennessee, 1992
- Fărăgău**, Beniamin, *Evangelia după Matei*, ed. a II-a revizuită, Istoria Binecuvântării, 2001
- Guiness**, Os, *Prophetic Untimeliness, A Challenge to the Idol of Relevance*, Baker Books, Grand Rapids, 2003
- Gundry**, Robert, *Matthew, A Commentary on His Literary and Theological Art*, Eerdmans, Grand Rapids, 1983
- Hagner**, Donald, A., *Word Biblical Commentary, Vol. 33A, Matthew 1-13*, Word Books, Dallas, Texas, 1993
- Hendriksen**, William, *The Gospel of Matthew*, The Banner of Trust, 1974,
- Hill**, David, *The New Century Commentary, The Gospel of Matthew*, Eerdmans, 1987
- Lange**, John Peter, *Commentary on the Holy Scriptures, critical, doctrinal and homiletical, Matthew* trans. and ed. by Philip Schaff, Zondervan, Grand Rapids, 1960
- Lopuhin**, A.P. *Comentar la Evangelia după Mateiu*, trad. Patriarhul Nicodim, Editura Secției Culturale a Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor, 1948.
- Morris**, Leon, *The Gospel according to Matthew*, Eerdmans, Grand Rapids Michigan, Inter-Varsity Press, Leicester, 1992
- Nauck**, W. „Salt as a Metaphor in Instructions and Discipleship”, ST 6, pp. 165-178, 1953

Oden, Thomas, C. Gen. Ed. *Ancient Christian Commentary on Scripture, New Testament 1a, Mathew 1-13.* ed. Manlio Simonetti, Intervarsity Press, Downers Grove, Il., 2001

Wood, W. S. „The Salt of the Earth”, JTS 25, pp. 167-172, 1924